

Jaargang 7 nr. 4	
15 november 2006 V.U.: Marianne Regelbrugge Maria Theresiastraat 114 3000 Leuven Tel: 016/ 22 63 88 Fax: 016/ 22 74 82 Bank: 736-0001066-63 E-mail: info@suggnome.be Website: www.suggnome.be	
Redactioneel <i>An Marchal</i>	1
Heling als doel van slachtofferdaderbemiddeling? <i>Tom Daems</i>	3
Slachtofferbemiddeling: 'het doel heiligt de bemiddeling' <i>Bart Claes</i>	8
Kan bemiddeling helende effecten hebben? En of! <i>Nancy Van Eynde</i>	11
Hoe therapeutisch kan bemiddeling zijn? <i>Dirk Dufrain</i>	17
Helende effecten van een bemiddeling van zowel dader als slachtoffer. <i>Kris Decraemer</i>	21
Getuigenissen in de gevangenis. <i>Geert Van Aerschot</i> <i>Inge Vandeurzen</i>	26
Samenspraak 22 september 2006: verslag <i>Annelies Mommeyer</i>	28
Goed om weten	30
Nieuws uit Europa	31
Agenda	35
Samenspraak 8 december 2006	38

REDACTIONEEL

An Marchal

Helende effecten van bemiddeling voor slachtoffers?

Suggnomè kent deze maanden nogal wat beweging en mischien vooral op het secretariaat. Er was de langdurige afwezigheid van de coördinator wegens ziekte en er vonden enkele personeelwissels plaats. We nemen afscheid van Annelies Mommeyer, die het voorbije jaar in samenwerking met de welzijnssector en de Beleidscel Samenleving en Criminaliteit in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap heeft gewerkt aan beleidsaanbevelingen voor Minister Vervotte aangaande 'herstelgericht welzijnswerk'. Deze beleidsaanbevelingen zijn nog niet openbaar, we hopen in volgende Nieuwsbrief hierover te kunnen berichten. We verwelkomen BAL-bemiddelaar Pieter Verbeeck als nieuwe collega op het Forum (halftijds), en Bram Van Droogenbroeck, die vanaf 1 november behalve halftijds bemiddelaar minderjarigen, halftijds bemiddelaar binnen Suggnomè wordt. En ondertussen loopt de bemiddelingspraktijk gestaag verder ...

Als thema voor voorliggende Nieuwsbrief kozen we voor 'de helende effecten van herstelbemiddeling voor slachtoffers'.

Eenieder met ervaring in bemiddeling zal bevestigen dat bemiddeling helend of therapeutisch kan zijn voor slachtoffers. Net als een therapeut reikt de bemiddelaar immers instrumenten aan om om te gaan met gesteld probleem/delict. Hij geeft partijen de mogelijkheid het gebeurde een plaats te geven, hij zet een beweging in gang, hij helpt slachtoffers zichzelf terug te vinden ... Onmiskenbaar is er verwevenheid tussen bemiddeling en therapie. Maar waar ligt de grens en wat zijn de verschillen? Wens je als bemiddelaar ook zo ver te gaan dat je gedrag wilt beïnvloeden? Heb je als bemiddelaar het mandaat om appèl te doen op verantwoordelijkheid, op moreel inzicht? Moet therapie ten aanzien van slachtoffers expliciet doel van bemiddeling worden? En wordt op die wijze aan slachtoffers een andere plaats toebedeeld dan aan daders in herstelrecht? Buitenlandse literatuur en onderzoek roepen soms dit beeld op, of expliciteren of zijn minst een bepaalde keuze. Zo bijvoorbeeld positioneert toenmalig Minister van Justitie Donner (Nederland) bemiddelingsgesprekken tussen meerderjarigen binnen het slachtofferbeleid. Hij verwijst in een brief van 18 augustus 2006 aan de Tweede Kamer naar de mogelijkheid van een gesprek tussen slachtoffer en dader om het slachtoffer de mogelijkheid te bieden

om de gevolgen van het delict duidelijk te maken en de dader zo mogelijk excuses te laten aanbieden. We lezen verder dat een geslaagd gesprek immers kan bijdragen tot het verwerkingsproces van het slachtoffer. Bovendien kan het een positieve invloed hebben op het gedrag van de dader en bijdragen tot het voorkomen van recidive.(1)

In de eerste bijdrage levert Tom Daems (Aspirant FWO Vlaanderen, Onderzoekseenheid Strafrecht, strafvordering en criminologie K.U.Leuven) interessante beschouwingen bij de vaststelling dat heel wat (vaak Angelsaksisch) victimologisch en herstelrechtelijk onderzoek plaats vindt over de effecten van bemiddeling of conferencing op slachtoffers en hun verwerking van de feiten. Deze onderzoeken roepen bij hem heel wat bedenkingen en vragen op. Tom nodigt de lezer uit om verder na te denken over de wenselijkheid van bepaalde ontwikkelingen en keuzes.

Na deze eerste bijdrage geven we het woord aan drie Suggnomè bemiddelaars. Bart Claes gaat na wat de implicaties zijn van de keuze om heling van slachtoffers tot doel van bemiddeling te formuleren. Hij toetst deze keuze af aan de bemiddelingsmethodiek en zijn werkingsprincipes. Vervolgens neemt Nancy Van Eynde het woord. Als ervaren bemiddelaar met een gestalttherapie-opleiding is ze goed geplaatst om na te denken over wat therapeutische effecten van bemiddeling kunnen zijn. Die zijn er volgens haar zeker wel maar dan in hoofde van slachtoffer én dader. Ze beargumenteert waarom therapeutische effecten niet veralgemeend mogen worden tot doelstelling, en staat stil bij verschillen en gelijkenissen tussen bemiddeling en therapie. Nadien neemt Dirk Dufraing ons mee naar een casus waarin hij bemiddelde tussen een slachtoffer van gedwongen prostitutie en verkrachting, die tijdens de bemiddeling therapie volgde, en haar dader. We volgen de evolutie die het slachtoffer doormaakt doorheen de bemiddeling, en zien hoe zij groeit tot een zelfbewuste vrouw die haar lot opnieuw in eigen handen durft te nemen en genuanceerd nadenkt over de dader, de feiten en haar toekomst.

Deze Nieuwsbrief zou onvolledig zijn zonder ook de stem van de andere kant, van een therapeut te horen. Volgens Kris Decraemer (therapeute, vertrouwd met bemiddeling) is precies de verbinding tussen dader en slachtoffer binnen bemiddeling uniek en erg waardevol voor zowel slachtoffer als dader in verwerkings- en responsabiliseringsproces. Hierin schuilt ook het verschil met de therapeutische context. Ze legt uit waarom het een verarming zou zijn om bemiddeling te heroriënteren naar een helend effect voor alleen slachtoffers.

Behalve deze artikels vindt de lezer in deze Nieuwsbrief ook een artikel van de hand van herstelconsulenten, Geert Van Aerschot en Inge Vandeurzen, die een gelijkwaardige oefening hebben gemaakt, en even hebben stil gestaan bij de mogelijke effecten van hun herstelgerichte vormingsinitiatieven, meer bepaald van het SIB-project, op slachtoffers.

Verder kan u zoals gebruikelijk het verslag van vorige Samenspraak lezen en vindt u enkele aankondigingen en uitnodigingen terug. Er wordt informatie gegeven over het AGIS3 programma voor het European Forum for Restorative Justice, en over (recent) Nederlands evaluatie onderzoek over bemiddeling voor jeugdigen en slachtoffer-dadergesprekken.

Tot slot nodig ik u graag uit op volgende Samenspraak, die doorgaat op vrijdag 8 december in het Justitiehuis van Mechelen (zie uitnodiging achteraan). We vroegen enkele gastsprekers vanuit verschillende disciplines, om de namiddag in te leiden. Samen met therapeuten en met u willen we nadien verder praten over de bijdragen van deze Nieuwsbrief.

Ik wens u veel leesplezier in deze toch wel lijvige laatste Nieuwsbrief van 2006!!!

An Marchal, Forumwerker

- (1) Brief van de Minister van Justitie van 18 augustus 2006 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal met betrekking tot slachtofferdadergesprekken.

Heling als doel van slachtofferdaderbemiddeling?

Einde vorig jaar publiceerde een Canadees criminologisch tijdschrift een artikel met als titel: 'Kan bemiddeling therapeutisch zijn?' In de bijdrage gaan de twee auteurs uitgebreid in op de resultaten van een onderzoek waarin gepeild werd naar de ervaringen van slachtoffers met slachtofferdaderbemiddeling. Meer specifiek keken ze naar de mate waarin deelname aan het bemiddelingsprogramma slachtoffers hielp hun angsten te verminderen en of bemiddeling een bijdrage kon leveren aan de verwerking van de feiten. Na de beperktheden van het eigen onderzoek toegelicht te hebben, komen ze tot een positief besluit: deelname aan het bemiddelingsproces leverde een bijdrage aan het helingsproces en het welzijn van het slachtoffer.(1)

Dit is mooi nieuws en klinkt bij velen die zich achter de bemiddelingsmethodiek scharen waarschijnlijk als muziek in de oren. Daarenboven levert het een nieuw argument op voor wie met beleidsmakers aan tafel moet zitten: voor de noden van slachtoffers zijn die doorgaans zowiezo gevoeliger. Maar achter de zuiver empirische insteek (*kan* bemiddeling therapeutisch werken?) van het artikel van de twee Canadese onderzoeksters verbergt zich een reeks vragen waar ze niet nader op ingaan: *Moet* bemiddeling wel therapeutisch zijn? Wat zijn de gevolgen voor de tegenpartij? Welke implicaties heeft dit voor onderliggende opvattingen over bemiddeling? Welke mensbeeld ligt hieraan ten grondslag? En wat zou er gebeuren moest diezelfde doelstelling getransponeerd worden naar andere reacties op criminaliteit? In deze openingsbijdrage poog ik wat kadering te geven en een aantal vragen op te werpen die dan verder opgepikt kunnen worden in de andere bijdragen en, op een later moment, in de Samenspraak die aan deze Nieuwsbrief gekoppeld wordt.

1. Heling: van metafoor naar objectief

Wie de afgelopen jaren de kans heeft gehad om Angelsaksische victimologische en herstelrechtelijke literatuur van naderbij te

bekijken, zal wellicht gemerkt hebben dat er vaak gesproken wordt in termen van metaforen. Een metafoor die daarbij steeds weer terugkeert is die van *healing* (wat ik hier vertaal als 'heling'). Slachtoffers moeten op de één of andere manier 'geheeld' worden: de opgelopen 'wonden' moeten gezalfd worden, de 'pijn' moet verzacht worden. Herstelrecht gaat om *healing*, niet om *hurting*, zo schreef John Braithwaite ooit. En een bekende herstelrechtelijke video draagt de naam *The Healing River*. Het zijn twee voorbeelden, maar er zijn er zoveel meer.(2)

Dergelijke metaforen vervullen een belangrijke kritische functie: ze dagen de bestaande gang van zaken uit en stimuleren de verbeelding. Hervormingsbewegingen (zoals herstelrecht en de slachtofferbeweging) zoeken onophoudelijk naar een aantrekkelijk en herkenbaar taalgebruik dat hen in staat stelt om bewustwording rond een bepaalde problematiek te stimuleren, en om aan te geven waar we een mogelijke oplossing voor die problematiek op het spoor zouden kunnen komen.

Maar een metafoor is maar een metafoor zolang het staat voor iets...dat het niet is.(3) De hypothese die ik in deze openingsbijdrage zou willen aanreiken, is dat de metafoor van 'heling', althans in bepaalde herstelrechtelijke (onderzoeks-)kringen, ophoudt een metafoor te zijn. In het onderzoek dat ik in de inleiding bondig beschreef, is het iets dat 'gemeten' wordt, iets dat als een mogelijk en wenselijk doel – *in de meest letterlijke zin* – door de twee onderzoeksters vooropgesteld wordt (en dus ook als legitimering kan dienen voor de keuze voor een bepaalde interventie: *we doen A en niet B, omdat A beter is in X dan B*). Kortom: er wordt een nieuwe verwachting in het leven geroepen die verbonden wordt aan een herstelrechtelijke interventie. En je kan een stap verder gaan (een stap die gezet wordt wanneer *vergelijkingen* gemaakt worden met klassieke reacties op criminaliteit, iets wat wel vaker gebeurt in effectenstudies): waarom moet die verwachting beperkt blijven tot herstelrechtelijke interventies? Draagt de formulering van een doel niet de impliciete verwachting in zich dat dit iets is wat we ook van andere reacties op criminaliteit mogen verwachten? *Het falen of ondermaats presteren van B op criterium X zet A in een mooier daglicht.*

Maar nu loop ik vooruit op de zaken. Laat me in deze paragraaf nog even stilstaan bij een aantal andere voorbeelden waarin het helen van slachtoffers naar voor komt.(4) In haar boek *Repair or Revenge* presenteert de Australische onderzoekster Heather Strang de resultaten van haar studie naar slachtoffereffecten bij *restorative justice conferencing* (RJC). Haar onderzoek maakte deel uit van het grootschalige RISE-project (de zogenaamde 'Reintegrative Shaming Experiments') dat in 1995 van start ging in Canberra. Slachtoffers werden op toevallige wijze in twee groepen ondergebracht: ofwel in de groep waar de feiten via de klassieke wijze afgehandeld werden, ofwel in de groep waarvoor een RJC werd georganiseerd. Strang stelde vast dat slachtoffers uit de tweede groep doorgaans betere ervaringen hadden. De RJC bleek vooral goed te scoren met betrekking tot 'emotioneel herstel'. Slachtoffers waren minder boos en minder angstig. En vier keer meer RJC-slachtoffers kregen een verontschuldiging.(5)

Op dit moment is Strang nauw betrokken bij het 'Jerry Lee Program on Randomized Controlled Experiments in Restorative Justice', een ander groots onderzoeksproject dat zijn thuishaven heeft aan de Universiteit van Pennsylvania. Ook in dit programma wordt er heel wat aandacht besteed aan slachtoffereffecten. En ook hier gaat het om RJC. In een *working paper* die geconsulteerd kan worden op de website van het project, wordt onder meer gesteld dat gepeild wordt naar de verlaging van post-traumatische stress symptomen en de verbetering van de gezondheid van het slachtoffer.(6) Ondertussen zijn er reeds een aantal wetenschappelijke artikelen verschenen van de Jerry Lee-onderzoeksgroep waarin dergelijke effecten gemeten worden. Interessant om vaststellen is dat ze de definitie van de kosten van criminaliteit op twee manieren uitbreiden: enerzijds wordt gewezen op de *emotionele* kosten (angst, woede, *grievance*, verlies van vertrouwen), anderzijds op *medische* kosten (post-traumatische stress symptomen welke omvatten: vermindering van immuniteitsfunctie, hoger aantal ziekteverschijnselen, vaker gebruik van medische diensten, hoger sterftecijfer ten gevolge van kanker of cardiovasculaire aandoeningen).(7) Vorig jaar

verscheen alvast een doctoraal proefschrift waarin een Amerikaans onderzoekster, verbonden aan de Universiteit van Pennsylvania, aantoonde dat RJC beter is dan de klassieke strafrechtspleging om post-traumatische stress symptomen te verlagen.(8)

En opnieuw borrelen dan een aantal vragen en bedenkingen op. Is het niet zo dat wat in dergelijk onderzoek als een louter empirische bevinding gepresenteerd wordt ook, en tegelijkertijd, een normatieve uitspraak inhoudt? Suggereert dit soort vergelijkend onderzoek niet dat de formele reactie op criminaliteit, in de ogen van de onderzoekers, de vermindering van post-traumatische stress als objectief *zou moeten* nastreven? Worden hier geen argumenten en doelen verplaatst van de praktijkruimte van de therapeut naar het hart van de strafrechtsbedeling?

2. Een ver-van-ons-bed aangelegenheid?

Het meest eenvoudige (en geruststellende) antwoord op dergelijke vragen zou zijn: 'Maak je niet druk. Die dingen zijn hier niet aan de orde. Wat daar over de grote plas gebeurt, staat toch wel heel veraf van ons gezapig en nuchter Belgenlandje.' Canada, Australië en de Verenigde Staten: het vraagt inderdaad heel wat vliegreuen voor je daar toekomt. En ook de methodiek (meestal RJC, wat hier in Vlaanderen Hergo wordt genoemd) moet in kwantitatieve termen vooralsnog zijn mindere erkennen in de bemiddelingsmethodiek. En toch: zoals het Canadees onderzoek al aangeeft, wordt ook bij bemiddeling gemeten naar slachtoffereffecten. Maar misschien dat een brief van de Minister van Justitie van onze Noorderburen aan de Nederlandse Tweede Kamer, nog wel het sterkste argument aanlevert om ook hier de discussie te voeren, in plaats van ze al te vlug als 'te exotisch' op te bergen.

Op 18 augustus 2006 stuurde de (toenmalige) Minister van Justitie Donner een brief aan de Tweede Kamer waarin hij toelichting gaf bij de landelijke invoering van 'slachtoffer-dadergesprekken'.(9) Donner begon zijn brief met te stellen 'het slachtofferbelang bij herstelrecht belangrijk

te vinden'. Hij ging in op twee onderzoeksrapporten en wees daarbij vooral op de positieve effecten voor slachtoffers: hun tevredenheid en de bijdrage van dergelijke gesprekken aan de verwerking van het delict. In de brief duikt volgende omschrijving op van bemiddeling:

"Het doel van een slachtoffer-dadergesprek is het slachtoffer de mogelijkheid te bieden om vragen te stellen aan de dader en de dader te confronteren met de gevolgen van het delict voor het slachtoffer. Het gesprek geeft de dader de mogelijkheid het slachtoffer excuses aan te bieden. Een geslaagd gesprek kan een positieve bijdrage leveren aan het verwerkingsproces van het slachtoffer. Bovendien kan het een positieve invloed hebben op het gedrag van de dader en bijdragen aan het voorkomen van recidive"

Deze omschrijving ademt de sterke slachtoffergerichtheid uit die de ganse brief dooradert. Het lijkt wel of slachtoffer-daderbemiddeling hier geformuleerd wordt als een dienst exclusief naar het slachtoffer toe: het slachtoffer kan vragen stellen, het slachtoffer kan confronteren, het slachtoffer kan beter verwerken. Communicatie heeft wat weg van éénrichtingsverkeer: de rol van de tegenpartij wordt minimalistisch omschreven als mogelijkheid tot aanbieden van excuses en de 'positieve invloed' van het ganse gebeuren op zich laten inwerken. Op die manier lijken de slachtofferdadergesprekken meer weg te hebben van het recentelijk in Nederland ingevoerde spreekrecht / schriftelijke slachtofferverklaring waarbij slachtoffers of nabestaanden op de zitting kunnen aangeven wat de gevolgen van het delict zijn geweest voor hen (de invoering van dit spreekrecht en de schriftelijke slachtofferverklaring werd trouwens deels gemotiveerd met verwijzing naar de therapeutische effecten voor slachtoffers).(10)

Die sterke oriëntatie op het slachtoffer laat haar sporen na in de concrete organisatie van de Nederlandse slachtofferdadergesprekken. Het initiatief ligt (vooral wanneer het om volwassenen gaat) bij het slachtoffer, zo lijkt het: *"Ik ben voornemens aan slachtoffers van misdrijven, als*

standaard werkwijze, de mogelijkheid te bieden om een herstelgesprek met de dader te voeren, een zogenaamd slachtofferdader gesprek. Daartoe zal de mogelijkheid van slachtoffer-dadergesprekken landelijk worden ingevoerd." Slachtofferhulp Nederland zou in de toekomst aan alle slachtoffers van misdrijven de mogelijkheid aanbieden voor een gesprek. De organisatie die de gesprekken voorbereidt en uitvoert is Slachtoffer in Beeld. En Slachtofferhulp Nederland zal ook als filter fungeren voor 'verzoeken van justitiële partners': *"Het gevaar voor secundaire victimisatie van slachtoffers wordt daarmee kleiner"*. Ik vermoed dat onder die 'verzoeken' ook mogelijke vragen van daderkant begrepen moeten worden, maar daar is de brief toch opvallend stil over.

3. Thema's voor discussie

Onderzoek naar slachtoffereffecten van herstelrechtelijke interventies lijkt gebouwd te zijn op de vooronderstelling dat een meer uitgesproken slachtoffergerichtheid ook een wenselijke ontwikkeling is. Het beter scoren van RJC en bemiddeling op dit vlak levert daarenboven een nieuw en krachtig argument op om de voorgestane herstelrechtelijke benadering verder ingang te doen vinden: twijfelaars of rabiante tegenstanders kunnen met het slachtofferargument misschien alsnog over de brug geholpen worden. Slachtofferorganisaties, bijvoorbeeld, die in het verleden wel eens klaagden over de instrumentalisering van het slachtoffer bij een te sterk op-dader-gerichte uitwerking van herstelrechtelijke interventies, zouden RJC en bemiddeling nu met heel andere ogen kunnen gaan bekijken. Hetzelfde geldt voor tegenstanders die de herstelrechtelijke benadering als al te *soft* naar daders toe afdoen: het slachtoffer haalt er plots heel wat meer voordeel uit, en de confronterende werking naar de dader toe doet al bij al toch niet zo prettig aan. Kortom, het slachtofferargument kan aanleiding geven om één en ander te herbekijken en oude weerstanden weg te werken (*of het kan nieuwe weerstanden oproepen bij zij die aanvankelijk hun steun hadden toegezegd, het hangt er maar vanaf hoe je het bekijkt*).

Maar los van empirische vaststellingen en strategische overwegingen blijft het nog de vraag hoe wenselijk een dergelijke sterk op slachtoffer-leest geschoeide invulling van herstelrecht in het algemeen, en slachtoffer-dader bemiddeling in het bijzonder, is. In de inleiding formuleerde ik een reeks vragen die bij de beoordeling van het wenselijkheidsvraagstuk aan de orde kunnen zijn. Ik overloop ze in deze laatste paragraaf en geef bij elke vraag een aantal bedenkingen. De andere schrijvers aan deze Nieuwsbrief kunnen dan op hun beurt hierop inpikken door vragen als irrelevant te kwalificeren, argumenten te weerleggen of ondersteunen, of nieuwe vragen te formuleren.

De tegenpartij. Wat zijn de gevolgen voor de daderzijde van een sterkere slachtoffergerichtheid? In het onderzoek dat ik hierboven kort aanhaalde, wordt sterk gehamerd op het belang van een verontschuldiging. Heather Strang benadrukte in haar boek *Repair or Revenge* de nood van slachtoffers aan een dergelijke verontschuldiging: die zou bijdragen aan het emotioneel herstel van het slachtoffer. In het Jerry Lee programma wordt het aantal 'oprechte verontschuldigingen' gebruikt als criterium om het succes van een RJC te meten. En in de gevallen waarin ervaringen met bemiddeling negatief uitdraaiden voor slachtoffers, schreven de twee Canadese onderzoeksters dit toe aan het feit dat in die welbepaalde gevallen daders geen spijt toonden of hun verantwoordelijkheid niet opnamen.

Deze klemtoon op excuses, spijt, verontschuldigingen, verantwoordelijkheid, impliceert dat het toekomstig welzijn van het slachtoffer *mede-afhankelijk* wordt gemaakt van inspanningen van de dader: *zonder verontschuldiging, minder kans op emotioneel herstel* – zo zou je de in dit onderzoek gelanceerde (en geteste) hypothese bondig kunnen samenvatten. Hier zit dus gevaar voor een vorm van instrumentalisering die de andere richting uitgaat: niet het slachtoffer wordt opgetrommeld om de rehabilitatie van de dader te stimuleren, maar de dader heeft de sleutel in handen om het helingsproces van het slachtoffer een belangrijke duw in de rug te geven. Ook in de brief van de Nederlandse

Minister van Justitie komt die klemtoon op excuses sterk naar voor. Dit blijkt nog het duidelijkst wanneer een herstelgesprek niet kan plaatsvinden en er aan een 'alternatief' moet gedacht worden: "*Indien het slachtoffer niet wenst mee te werken aan een herstelgesprek kan de jeugdige een brief sturen of op een andere manier spijt betuigen of getraind worden in het morele bewustzijn.* Welke implicaties hebben dergelijke verwachtingen voor de emotionele dynamieken van een herstelrechtelijke interventie? Werkt dit niet een vorm van 'emotionele conformiteit' in de hand? *Emoties zijn gepast (en noodzakelijk) voor zover ze inpassen in het rijtje van de 'juiste' emoties.* Wat als een dader weigert mee te werken aan het emotioneel herstel van het slachtoffer?

Onderliggend mensbeeld. De aandacht voor de therapeutische effecten van herstelrechtelijke interventies komt niet uit het niets. Toen rehabilitatie van daders op de voorgrond trad, lag dit sterk ingebed in de achterliggende filosofie van de verzorgingsstaat, waarbij de staat als een goede (d.w.z. *bezorgde* en *zorgende*) huisvader toekeek op het welzijn van diegenen die moeilijkheden ervaren om aan het maatschappelijke leven deel te nemen: zieken, ouderen, armen, werklozen, en devianten. Ondertussen is die rehabilitatiegedachte, net als de filosofie van de verzorgingsstaat, wat naar de achtergrond verschoven. Vandaag de dag is er veel meer aandacht voor geestelijke gezondheid en emotioneel welzijn. Dit is vooral zo in Angelsaksische landen (zoals de Verenigde Staten, Canada en Australië – de thuishavens van de hierboven geciteerde onderzoekers) met wat sociologen wel eens een *therapiecultuur* (Frank Furedi) of een *therapeutische staat* (James Nolan Jr.) noemen. De diagnose van post-traumatische stress wint de afgelopen jaren heel wat veld. En hetzelfde geldt voor een heel groep aandoeningen zoals depressie en ADHD (waar een ganse farmaceutische industrie die haar Prozac en Ritaline aan de man probeert te brengen wel bij vaart). Socioloog Frank Furedi schreef onlangs in zijn boek *Therapy Culture* het volgende daarover: "(...) *therapeutics does not simply reflect uncertainties; (...) it also cultivates a distinct orien-*

tation towards the world. It sensitises people to regard a growing range of their experiences as victimising and as traumatising."(11) Anders geformuleerd: mensen gaan zichzelf en anderen rondom hen anders – *door een therapeutische bril* - bekijken. Wie door moeilijke levenspassages heen gaat, verschijnt al vlug als getraumatiseerd of getekend voor het leven. Aandacht voor emotionele kwetsbaarheid is niet enkel iets dat na lange tijd verzwegen te zijn, plots aan de oppervlakte komt – het wordt ook actief gecultiveerd.

Het nastreven van 'heling' van slachtoffers is gebouwd op de vooronderstelling dat er 'iets' is dat 'geheeld' moet worden, dat slachtoffers *per definitie* gekwetst of getraumatiseerd zijn. In haar boek *Repair or Revenge* schrijft Heather Strang over de 'universaliteit' van het trauma dat voortvloeit uit slachtofferschap(12). Maar is het echt wel zo dat elk slachtoffer getraumatiseerd is? Victimoloog Leslie Sebba schreef een aantal jaren terug dat "(...) *many – indeed, apparently most – victimizations are overcome within a relatively short period.*"(13) Moet het 'zware' taalgebruik van trauma, *closure*, emotioneel herstel, post-traumatische stress, enzovoort niet voorbehouden blijven voor die groep slachtoffers die inderdaad nood heeft aan professionele hulp? Daarenboven zijn slachtoffers misschien zelf helemaal niet opgezet met het hulpeloze beeld dat op die manier van hen opgehangen wordt. *Wordt de klevler 'getraumatiseerd slachtoffer' niet al te ijverig en al te ruim geplakt op een groep die op uiteenlopende wijzen en door uiteenlopende vormen van strafbaar gedrag gevictimiseerd wordt?*

Bemiddelingsconcept. De keuze voor een sterke slachtoffergerichtheid heeft implicaties voor het onderliggende bemiddelingsconcept. Met de Wet van 22 juni 2005 kreeg bemiddeling een vaste stek in het Belgische Wetboek van Strafvordering. In hoeverre strookt het bemiddelingsconcept van de Nederlandse Minister Donner met de Belgische praktijk? Een aantal verschillpunten springen alvast in het oog. Zo heeft de Belgische wetgeving het over 'personen die een direct belang hebben' (zonder privilegiëring van het slachtoffer), heeft communicatie tussen de partijen een belangrijkere

plaats, ademt de wet een actieve participatiegedachte uit, is het sterker gericht op het bereiken van een akkoord tussen de partijen dat eventueel aan de rechter kan meegedeeld worden, lijkt het evenwicht sterker bewaard te worden, enzovoort. Het is misschien interessant om de volgende passage uit de Memorie van Toelichting (MvT), naast de eerder geciteerde omschrijving van de Nederlandse Minister van Justitie te leggen:

"Het bemiddelingsproces voorziet een ruimte waar door het met elkaar in dialoog treden de betrokkenen hun persoonlijke beleving van het conflict kunnen uiten en aan elkaar meedelen. Dit alles vereist een persoonlijk engagement en aldus een actieve deelname van de betrokkenen aan het bemiddelingsproces" (MvT, p. 9)

Opvallend: hier wordt geen woord gerept over 'verwerkingsproces', 'confrontatie' of 'excuses'. Dit is evenmin het geval op andere plekken in de MvT en ook niet in de Commissieverslagen Déom (*Kamer*, 4 mei 2005) en Laloy (*Senaat*, 24 mei 2005). En ook opvallend: de MvT spreekt over 'hun persoonlijke beleving' en 'aan elkaar meedelen' - de communicatie heeft veel minder het karakter van het hierboven aangekaarte éénrichtingsverkeer. Betrokkenheid van de partijen kan dus op uiteenlopende manieren ingevuld worden. Dit is natuurlijk allesbehalve verwonderlijk. Maar het is wel iets dat voor ogen moet gehouden worden wanneer het wenselijkheidsvraagstuk aangesneden wordt: de onderliggende drijfveren voor bemiddeling (en mogelijke accentverschuivingen) brengen implicaties mee voor de wijze waarop communicatie vorm krijgt en welke rol de partijen daarbij toebedeeld krijgen.

Ruimere doelstelling. Wanneer in het hierboven geciteerde onderzoek gesproken wordt over heling en emotioneel herstel, dan gaat het om de gevolgen die voortvloeien uit victimisering zelf: het gaat om het speuren naar positieve slachtoffereffecten in termen van *primaire* victimisering (en dus niet om het louter vermijden van *secundaire* victimisering). Wat zou er gebeuren moest een dergelijke verwachting ook gekoppeld worden aan andere sanc-

ties? Herstelrechtelijke interventies hebben betrekking op een beperkt aantal conflictsituaties en meestal gaat het om minder ernstige vormen van criminaliteit. Wat dan met het emotioneel welzijn van slachtoffers die geen toegang hebben tot een herstelrechtelijke afhandeling? Er zijn minstens twee pistes: ofwel verruim je de herstelrechtelijke afhandeling ook naar die andere conflictsituaties, ofwel probeer je die gewenste slachtoffereffecten op andere manieren te bereiken. Hierboven werd al even verwezen naar het spreekrecht voor slachtoffers in Nederland dat ook (deels) ingevoerd werd op basis van het slachtofferargument: de mogelijkheid om op de zitting de impact van het misdrijf te schetsen, zou een therapeutisch effect hebben. Dit spreekrecht wordt echter ook toegepast in de Verenigde Staten in zaken op leven en dood: in de straftoemettingsfase van *capital cases* bestaat de mogelijkheid voor de nabestaanden van slachtoffers om een emotionele getuigenis te brengen die diepe (lees: dodelijke) sporen kan nalaten in de juryrechtspraak. En ook hier wordt er gewezen op de therapeutische effecten voor dergelijke slachtoffers(14). *Als we het nastreven van positieve slachtoffereffecten wenselijk achten in geval A, mag geval B dan ook de verwachting hebben dat we dit nastreven, ook al is de herstelrechtelijke optie geen optie?*

Tom Daems

Aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen, Onderzoekseenheid strafrecht, strafvordering en criminologie, KU Leuven.

1. J.A. Wemmers en K. Cyr, "Can Mediation Be Therapeutic for Crime Victims? An Evaluation of Victims' Experiences in Mediation with Young Offenders", *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 2005, 527-544.
2. Voor een impressie van dit spreken in termen van healing, zie K.M. Richards, "Unlikely Friends? Oprah Winfrey and Restorative Justice", *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 2005, 381-399.
3. R. Foqué, "Het rechtsbedrijf. Een metafoor op drift?", *Justitiële Verkenningen*, 1999, 10-25.
4. Op een andere plaats heb ik dit meer uitvoerig uitgewerkt, zie T. Daems, "Criminal law, victims, and limits of therapeutic consequentialism", in E. Claes, W. Devroe en B. Keirsbilck (eds.), *Limits of the (Rule of) Law*, te verschijnen.
5. H. Strang, *Repair or Revenge: Victims and Restorative Justice*, Oxford, Clarendon Press, 2002.
6. L.W. Sherman en H. Strang (in collaboration with D.J. Woods, C.M. Angel, G.C. Barnes, N. Inkpen, D.

Newbury-Birch en S. Bennett), *Restorative Justice: What We Know and How We Know It* (zie: http://www.sas.upenn.edu/ierrylee/research/rj_WorkingPaper.pdf) (geconsulteerd: 31 augustus 2006).

7. L.W. Sherman, H. Strang, C. Angel, D. Woods, G.C. Barnes, S. Bennett en N. Inkpen, "Effects of face-to-face restorative justice on victims of crime in four randomized, controlled trials", *Journal of Experimental Criminology*, 2005, 367-395; H. Strang, L. Sherman, C.M. Angel, D.J. Woods, S. Bennett, D. Newbury-Birch en N. Inkpen, "Victim Evaluations of Face-to-Face Restorative Justice Conferences: A Quasi-Experimental Analysis", *Journal of Social Issues*, 2006, 281-306.
8. Zie A.J. Porter, "Restorative Conferences Reduce Trauma from Crime, Study Shows", 15 augustus 2006 op www.iirp.org (geconsulteerd: 31 augustus 2006).
9. Met dank aan Katrien Lauwaert om me te wijzen op de brief van toenmalig Minister Donner.
10. J.W. de Keijser en M. Malsch, "Is spreken zilver en zwijgen goed? Spreekrecht en het ontstemde slachtoffer", *Delikt en Delinkwent*, 2002, 1-20.
11. F. Furedi, *Therapy Culture. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*, Londen, Routledge, 2004, 129.
12. H. Strang, o.c., 19.
13. L. Sebba, "The Individualization of the Victim: From Positivism to Postmodernism", in A. Crawford en J. Goodey (eds), *Integrating a Victim Perspective within Criminal Justice. International Debates*, Aldershot, Ashgate, 2000, 60
14. Zie A. Sarat, *When the State Kills. Capital Punishment and the American Condition*, Princeton, Princeton University Press, 2002; F.E. Zimring, *The Contradictions of American Capital Punishment*, Oxford, Oxford University Press, 2003.

Slachtofferbemiddeling: 'het doel heiligt de bemiddeling'

In de bijdrage van Tom Daems lezen we dat er een nieuwe verwachting gekoppeld kan worden aan slachtoffer-daderbemiddeling, nl. heling bij het slachtoffer als mogelijk en wenselijk doel van bemiddeling. Ook in de brief van de toenmalige Nederlandse Minister van Justitie Donner kunnen we een sterke oriëntatie op het slachtoffer en zijn werkingsproces terugvinden. We stellen in de praktijk vast dat heling, een vermindering van post-traumatische stress of een bijdrage in de verwerking van het slachtoffer mogelijke gevolgen kunnen zijn van een slachtoffer-daderbemiddeling. Deze mogelijke effecten echter vooropstellen als verwachtingen en doelstellingen zou de visie, de methodiek en de werkingsprincipes van slachtoffer-daderbemiddeling onder druk

kunnen zetten. In deze bijdrage hebben we getracht om na te gaan welke de mogelijke knelpunten zijn in de huidige bemiddelingsmethodiek en zijn werkingsprincipes wanneer we de klemtoon in de bemiddeling leggen bij heling. Als startpunt in deze bijdrage gaan we terug naar onze big bang, de oorsprong van alles, het herstelrecht.

Herstelrecht beschouwt misdaad bovenal als schade en leed toegebracht aan de mensen en de gemeenschap. Ons rechtstelsel, met haar focus op regels en wetten verliest dit feit vaak uit het oog. Het gangbare rechtssysteem beschouwde de slachtoffers lange tijd veeleer als een bijkomstigheid door haar concentratie op zorgen dat de daders krijgen wat ze verdienen. Een focus op de (immateriële) schade veronderstelt in tegendeel een inherente zorg voor de behoeften en verwachtingen van slachtoffers. De schade dient zo veel als mogelijk zowel concreet als symbolisch hersteld te worden. Alhoewel onze eerste zorg de schade betreft die door de slachtoffers werd geleden, veronderstelt deze focus op de schade ook de nadruk op het leed dat de dader en de gemeenschap geleden heeft. Zoals één van de grondleggers van het herstelrechtelijke discours Howard Zehr het als volgt formuleerde: **"het doel van herstelrecht is de ervaring van herstel voor alle betrokkenen mogelijk te maken."** In herstelrecht gaat het dus om een evenwicht in de zorg voor alle partijen. Vanuit dit uitgangspunt werd deze korte bijdrage uitgewerkt.

Dader en slachtoffer zijn door het misdrijf met elkaar op een existentiële wijze verbonden. Er is sprake van een relatie tussen dader en slachtoffer: beiden hebben immers vanuit hun oogpunt met de daaraan gekoppelde gedachten en gevoelens het objectief gekwalificeerde misdrijf beleefd. De methodiek van bemiddeling bestaat uit het creëren van een fictieve ontmoetingsruimte die aan de partijen de mogelijkheid geeft om te communiceren. We kunnen dus stellen dat slachtoffer-daderbemiddeling een methodiek van communiceren is die gehanteerd wordt om de ervaring van herstel voor alle betrokkenen mogelijk te maken. Deze visie en doelstelling van bemiddeling is op zijn minst ge-

steld verschillend van die van (toenmalige Nederlands) Minister van Justitie Donner die "het bewerkstelligen van het herstel van de (immateriële) schade en het verwerkingsproces van het slachtoffer te vergemakkelijken" centraal stelt.

Zoals we reeds hebben kunnen lezen in de bijdrage van Tom Daems, spreekt hieruit een (te) sterke oriëntatie op het slachtoffer. Heling als mogelijk en wenselijk doel vooropstellen, heeft zijn invloed op de posities en rollen die dader en slachtoffer innemen in de bemiddeling. In een bemiddeling hebben partijen namelijk altijd een bepaalde macht over elkaar: macht als vermogen om invloed uit te oefenen op het gedrag van anderen of richting te geven aan het gedrag van anderen. Wanneer er zich tussen dader en slachtoffer een misdrijf heeft voorgedaan, kunnen bepaalde machtsfactoren de onderhandelingsbalans verstoren. Dergelijke machtsverschillen kunnen zich altijd voordoen tussen individuen onderling, maar zal per definitie aanwezig zijn in de op heling gerichte slachtofferbemiddeling. Het machtsonevenwicht, in het voordeel van het slachtoffer, zal reeds van bij aanvang van de bemiddeling de partijen in een onherstelbare machtsongelijke rol en positie duwen. Daarnaast bemoeilijkt een te groot onevenwicht tussen dader en slachtoffer de communicatie tussen de partijen. Dit machtsonevenwicht tussen dader en slachtoffer vormt ook een grens aan de neutraliteit van de bemiddelaar die zich te zeer naar de dader moet opstellen om tot een evenwicht te komen.

We kunnen ons de vraag stellen of deze bemiddelaar zich als neutrale derde onbevooroordeeld, onpartijdig en veelzijdig partijdig kan opstellen ten overstaan van de belangen van beide betrokkenen. In dit machtsonevenwicht en met het helende doel van bemiddeling in het achterhoofd zal de bemiddelaar niet louter een onafhankelijke procesbegeleider meer zijn. De functievereiste van de bemiddelaar zou meer zijn dan het louter faciliteren van de communicatie tussen dader en slachtoffer. Zijn opdracht zou bestaan uit het faciliteren van het helingsproces van het slachtoffer en de dader de mogelijkheid te geven om zijn excuses en spijt te betuigen. De finaliteit van de helende slachtofferbemiddeling zou maken dat de

bemiddelaar zijn aandacht niet gelijkmatig verdeelt over beide partijen maar zich vooral dient te richten op de mogelijke verwerkingsprocessen van het slachtoffer. Vooral het slachtoffer zou erkend worden in zijn gedachten, gevoelens en wensen. De basishouding van de bemiddelaar zou dan als eenzijdig partijdig te omschrijven zijn in plaats van de wisselende - meerzijdige betrokkenheid.

De bemiddelaar dient zich daarnaast transparant op te stellen aangaande zijn eigen rol, afhankelijkheden en grenzen. Van de bemiddelaar wordt verwacht dat hij open en eerlijk is in zijn communicatie met beide partijen over de doelstellingen, de visie en de gehanteerde methodiek van bemiddeling. De dader wordt bij aanvang van de bemiddeling door de bemiddelaar ingelicht over het vooropgestelde doel van de bemiddeling, namelijk bijdragen in het verwerkingsproces van het slachtoffer door het aanbieden van excuses en het opnemen van verantwoordelijkheid. Bij de dader worden al onmiddellijk een hoop verwachte gedragingen geformuleerd en gecreëerd.

Als voorbeeld de vergelijking tussen een film en een bemiddeling. Nemen we de bemiddelaar als regisseur van de film die de regie in handen heeft. Het scenario en het script van de acteurs liggen op voorhand vast. De regisseur heeft als opdracht de acteurs het script strikt te laten volgen. De acteurs weten wat er van hen verwacht wordt en dienen zich te houden aan het script. Het is aan de regisseur om, indien nodig, de acteurs hierin te sturen. Wanneer een film beoordeeld wordt, gebeurt dit op basis van het eindresultaat. Het doorlopen proces is volledig ondergeschikt aan het behaalde eindproduct. De regisseur wordt ook afgerekend op niet behalen van het beoogde eindproduct. Vanuit deze vergelijking kunnen we ons de vraag stellen of het misdrijf (conflict) in de bemiddeling nog gedragen wordt door de partijen en behoort tot hun eigendom. Het product wordt gedragen door de bemiddelaar die een bepaald eindresultaat voor ogen moet hebben, namelijk heling. Is het ook de verantwoordelijkheid van de bemiddelaar om met dit misdrijf aan de slag te gaan opdat het resultaat zo goed als mogelijk bereikt wordt?

In middens van onze slachtofferhulpverleners bestaat soms een hardnekkige terughoudendheid ten aanzien van bemiddeling. Slachtoffers zouden namelijk in dienst komen te staan van andere doelen dan de tegemoetkoming aan hun reële noden. De facto bekritiseert men het centraal stellen van de dader en het onvoldoende centraal stellen van het slachtoffer. In een op heling gerichte slachtofferbemiddeling bestaat de mogelijkheid dat de daders ondergeschikt worden gemaakt aan de doelstellingen van verwerking, heling en hulpverlening aan het slachtoffer.

We hebben, in de bijdrage van Tom Daems, kunnen lezen dat er in de brief van Minister Donner een grote waarde wordt gehecht aan de vereiste van een goed gesprek met het slachtoffer en het aanbieden van excuses. Deze verwachtingen leggen een aanzienlijke prestatiedruk op de dader. Daarnaast kunnen er schuldgevoelens ontstaan wanneer de daders overweegt niet deel te nemen aan de bemiddeling en angstgevoelens indien hij toestemt. Welke reactie mag de dader verwachten van het slachtoffer en gerechtelijke actoren indien hij niet kan overgaan tot het opnemen van verantwoordelijkheid of het expliciet aanbieden van zijn excuses? Een dader die het nalaat bij te dragen in het verwerkingsproces, zal nu (doel)bewust zijn slachtoffer secundair victimiseren. De maatschappij kan of mag toch niet aanvaarden dat een dader zijn slachtoffer de mogelijkheid tot verwerking van het misdrijf ontzegt. Door de aanwezigheid van deze externe druk beschikt de dader slechts in mindere mate over een vrije wil om al dan niet te kiezen voor bemiddeling. Het werkingsprincipe van vrijwilligheid in een bemiddeling slaat echter op de maximale vrijheid van de betrokkenen om deelname aan het bemiddelingsproces te aanvaarden of te weigeren of zich hier te allen tijde terug te trekken.

Het inboeten aan vrijwilligheid en heling als mogelijk en wenselijk doel van bemiddeling vooropstellen, maakt dat de bemiddeling als herstelgerichte interventie zich een nieuwe positie eigen maakt. Aan de ene kant bestaan er procedures van puur vrijwillig overleg of communicatie tussen dader en slachtoffer. Aan de andere kant bestaan er ook herstelrechtelijke interventies die ons aantonen dat ook juridische procedures en dwang

kunnen leiden tot uitkomsten met een herstelrechtelijk kleurtje (bvb. gemeenschapsdienst). Moeten we dan deze vorm van bemiddeling in dit laatste kader inpassen en zien voor wat ze is: een maatregel met een haast dwingend karakter die genomen wordt om de normen van de samenleving af te dwingen. De dader die tot morele inkeer komt en de bemiddeling die bijdraagt aan het voorkomen van recidive. En net als andere herstelrechtelijke interventies (sancties) kan dit door de dader als punitief worden ervaren.

Naast het werkingsprincipe van vrijwilligheid komt ook het principe van vertrouwelijkheid in het gedrang. Het welslagen van een bemiddeling is vaak verbonden met de mate waarin de betrokken partijen vrij en ongedwongen elkaar en de bemiddelaar in vertrouwen kunnen nemen en informatie kunnen meedelen. Dader en slachtoffer moeten de mogelijkheid hebben om zich kwetsbaar op te stellen. De vertrouwelijkheid maakt het mogelijk dat het slachtoffer vrij en ongedwongen excuses en mogelijke voorstellen tot herstel kan weigeren. De dader beschikt logischerwijze ook over deze mogelijkheid. Doordat het uitgangspunt van de bemiddeling mogelijks verschuift naar de verwerking van alle mogelijke leed van het slachtoffer, zal het voor de dader minder evident zijn om zich kwetsbaar op te stellen en bijvoorbeeld weigeren zijn excuses aan te bieden. Daarbij mogen wij in de brief van de Minister van Justitie Donner lezen dat *"... een verslag van het afgesloten slachtoffer-dadergesprek, ter informatie aan de Officier van Justitie kan worden gezonden. Deze kan daarmee dan bij zijn requisitoir rekening houden."*

Het werkingsprincipe van vertrouwelijkheid zorgt voor een spanningsveld tussen de bemiddelingsmethodiek en de vraag van de Officier van Justitie of het Openbaar Ministerie naar informatie. De druk op dit spanningsveld zal vergroten wanneer het doel van bemiddeling bestaat uit het werken aan het emotioneel herstel van het slachtoffer en niet louter via communicatie herstel voor alle betrokkenen mogelijk te maken. De dader heeft namelijk de sleutel in handen van het helingsproces van het slachtoffer. Zoals reeds gesteld dringt een

maatschappelijke reactie zich toch op wanneer de dader manifest weigert om mee te werken aan dit emotioneel herstel en niet de noodzakelijke juiste emoties kan opbrengen.

Besluit

Heling als doel van slachtofferdaderbemiddeling? Naar visie, bemiddelingsmethodiek en werkingsprincipes hebben we getracht de mogelijke knelpunten aan te geven. De titel van deze bijdrage "Slachtofferbemiddeling: het doel heiligt de bemiddeling" is het gevoel dat we overhouden na het schrijven van deze bijdrage. Mogen we nog spreken van slachtofferdaderbemiddeling of is het eerder slachtofferbemiddeling? En wat dan met de bemiddelingsmethodiek, is dit dan een gerechtvaardigd en geoorloofd middel om het gewenste en verwachte doel heling na te streven?

Bart Claes
Bemiddelaar Brussel

Kan bemiddeling helende effecten hebben? En of!

In september vroeg men mij of ik iets wou schrijven over de vraag of bemiddeling therapeutische effecten kan hebben op slachtoffers. Nog voor ik ja had gezegd stelde ik de wedervraag waarom we het niet hebben over de therapeutische effecten van bemiddeling op slachtoffers én daders. Met het oog op begrenzing en focussen was die beslissing genomen om het te beperken tot slachtoffers. Meestal ben ik een grote voorstander van duidelijke grenzen en afbakening. Maar deze gaat mij toch te ver. In mijn betoog over de therapeutische effecten van bemiddeling wil ik mij niet beperken tot het slachtofferperspectief. Ik ben dus over een grens gegaan, niet met de intentie om schade te berokkenen, wel met de hoop om duidelijk te maken waar het voor mij om gaat in bemiddeling. Deze keuze komt voort uit mijn waarneming dat wanneer bemiddeling therapeutische effecten heeft, dit meestal voor beide partijen zo is. Het gaat

in bemiddeling immers om wat in de relatie tussen die twee gebeurt. Als die relatie he- lend werkt, geldt dat voor de twee partijen die in deze relatie geïnvesteerd hebben.

De laatste drie jaar wissel ik mijn bemidde- lingswerk af met een Gestalttherapie oplei- ding, en hoe langer hoe meer ben ik blij verrast als ik merk hoe vaak die twee vak- gebieden elkaar raken en mij in mijn rol als bemiddelaar versterken. Hiermee geef ik meteen mijn overtuiging en ervaring weer, nl. dat bemiddeling therapeutische effecten KAN hebben. Ik zie het als een uitdaging om hier mee over na te denken en gedach- ten en ervaringen uit te wisselen. En vraag daarom aan de lezer om in onderstaande een uitnodiging te zien om er over in dia- loog te gaan.

In deze bijdrage zal ik stilstaan en naden- ken over het gebruik van de woorden tra- ma en post-traumatisch-stress syndroom. Vervolgens beschrijf ik wat ik zie als thera- peutische effecten tijdens een bemiddeling. En ten slotte komt de vraag aan bod of door deze bevindingen het doel van herstelbe- middeling nu op de helling komt te staan.

Mijn referentiekader voor deze bijdrage wordt ondermeer gevormd door de doelstel- lingen van de vzw Suggnomè en door mijn visie, gevormd tijdens de gestalttherapie opleiding.

1. Trauma als hipe?

In zijn art. stelt Tom D. de vraag of wel elk slachtoffer getraumatiseerd is en of de woorden 'trauma en post-traumatische stress niet beter voorbehouden blijven voor de groep die nood heeft aan professionele hulp. Hij stelt dat het nastreven van 'heling' gebouwd is op de vooronderstelling dat er iets is dat moet geheeld worden. Hoopt hij dat een striktere toepassing van deze dia- gnose leidt tot minder slachtoffergerichtheid van bemiddeling? Of meent hij zo het risico van instrumentalisering van de dader uit te sluiten?

Ik wil mij hier niet beperken tot de slachtof- fers van misdrijven. Daders die agressief zijn geweest, kunnen dat nadien ook als traumatisch ervaren. Agressie werkt zowel

naar binnen als naar buiten. Wanneer een dader zich nadien inleeft in de slachtof- fers en besef toelaat over het verwonden- de van zijn gedrag, houdt hij dikwijls wei- nig over van zijn gevoel van eigenwaar- de. Ten slotte heeft elke mens zowel da- der- als slachtoffer aspecten in zich. Vele daders zijn in een andere situatie ook slachtoffer geweest, en als het nog niet gebeurd was voor de feiten, dan riskeert hij een trauma in de gevangenis. Dus bij het schrijven over trauma heb ik zowel verhalen van daders als slachtoffers in gedachte.

Als 'professioneel' bemiddelaar ben ik ge- neigd om hierover niet al te veel uitspra- ken te doen behalve dan deze sugges- tieve vragen: waarom zouden we dat niet bij de mensen zelf laten? Wie anders dan zichzelf kunnen vanuit hun subjectieve be- leving bepalen of ze getraumatiseerd zijn en hoe daar dan best op gereageerd wordt?

En dat is ons uitgangspunt bij bemidde- ling: "wat is uw verhaal en beleving van de feiten en kan de andere partij iets voor u betekenen of goedmaken?", onge- acht of iemand nu volgens DSM IV(1) lijdt aan het post-traumatisch-stress syn- droom (ptss). Het slachtoffer en de dader in mijn eerste bemiddelingsdossier heb- ben me deze wijsheid bijgebracht, nl. dat mijn beeld over wat een slachtoffer is of meemaakt, vaak niet klopt en nog meer, dat het er niet toe doet.

Het betreft een jongedame die tot drie maal toe overvallen was in haar functie van bankbediende. Ze werkt trouwens nog steeds bij die bank wat ik al onvoorstelbaar vond. Op het aanbod van bemiddeling en de vraag of zij iets verwachtte van de dader reageerde ze met de woor- den:

"als ik iets voor hem kan doen, dan wil ik dat graag doen." Dit was wel het laatste wat ik verwacht had dus vanuit mijn verbazing vroeg ik door. Zij was rond met haar eigen slacht- offerervaring en had vanuit haar herwonnen gevoel van autonomie en zelfwaarde de bereidwilligheid om iets voor hem te betekenen als dat zin zou hebben voor hem.

Na de ontmoeting met de dader werd pas helder wat haar drijfveer was geweest: vanuit een oude kwetsuur uit haar jeugd en schuldgevoel over de manier hoe ze daar toen mee was omgegaan, wou zij via deze jongeman iets goed maken. Dat was haar nood onderliggende drijfveer om te bemiddelen.

De dader van de bankoverval was een jonge Marokkaan. Hij had zijn vader vroeg verloren, was kort daarop samen met zijn gezin bedreigd geweest met een wapen door een racistische buurman en in de gevangenis had hij ook racistische ervaringen opgedaan. Nu, zoveel jaren later, kampte hij nog met heel wat symptomen van het ptss en worstelde hij met schuldgevoel omdat hij als oudste zoon en broer gefaald had tov zijn gezin. Hij wou nu verantwoordelijkheid nemen voor de gevolgen van zijn overval. Hij had het nodig iets te doen voor zijn slachtoffers omdat hij voor zijn gevoel anders niet opnieuw aan zijn toekomst kon werken, of nog, met zijn woorden: "dat zou zijn als een huis bouwen zonder fundamenten".

We kunnen hier discussiëren over wie slachtoffer en wie dader is en wie het meest getraumatiseerd is. In bemiddeling nemen we de kwalificatie van justitie als uitgangspunt en verder is het de subjectieve beleving die telt en waarmee gewerkt wordt. Deze partijen hadden zeker zo veel gemeenschappelijk als verschillend, en hadden elkaar iets te bieden. Elk van hen had al voeling met zijn eigen slachtofferen dadergevoel en kon daardoor de ander in z'n geheel zien. Het gevolg van hun ontmoeting was dat ze elk milder werden, zowel voor die ander als voor zichzelf. En dit gebeurde omdat zij ook (zoals de bemiddelaar) een ander beeld kregen dan wat zij voordien hadden, één dat meer perspectief bood.

Ik vond op internet een bruikbare benadering van het begrip trauma:

"Trauma is niet zozeer een eigenschap van een gebeurtenis als dusda-

nig, maar een eigenschap van de relatie tussen een bepaalde gebeurtenis en een persoon. Zo was het een paar generaties terug heel normaal om een kind te verliezen. Deze gebeurtenis had een vaste plaats terwijl dat nu in onze tijd niet meer het geval is. Een gebeurtenis wordt als traumatisch beleefd als het geen adequate plaats kan krijgen in ons bewustzijn. In die zin is een trauma het ondenkbare dat zich toch heeft voorgedaan.

Zolang we het niet geplaatst en geïntegreerd krijgen in ons denken, blijft het ronddolen als een spook en aandacht opeisen. Het is als een rondslingerend meubelstuk waar men voortdurend tegenaan loopt of over struikelt."

Sommige mensen hebben de reactie van de andere partij, betrokken bij dat trauma, nodig om het geplaatst te krijgen, om er zicht op te krijgen, om lucht te geven aan alle emoties dat het heeft teweeggebracht, om er zin en betekenis aan te geven, om... Deze mensen kiezen voor bemiddeling als een kans om met die ander in contact te komen om zo het gebeuren een plaats te geven en gekaderd te krijgen.

2. Gestalttherapie en bemiddeling: hand in hand?

Ik zie soms therapeutische effecten bij mensen die bemiddelen of bemiddeld hebben. En dit heeft te maken met mijn manier van kijken en handelen zoals hieronder beschreven, én met het eigene van de bemiddelingsmethodiek.

Mijn therapeutische achtergrond is gekleurd door de gestalt visie, zoals ze door Multidimens(2) omschreven wordt: "Gestalt als een benaderingswijze die het gewaarzijn van mensen, individuen en groepen in hun relaties met hun omgeving ondersteunt en zo welbevinden en gezondheid bevordert". Het begrip gewaarzijn of 'awareness' is best te omschrijven als besef hebben van wat er gebeurt in de wisselwerking tussen individu en omgeving. Gezondheid is het vermogen om een adequaat antwoord te geven (respons-ability) op de vragen die de realiteit aan ons stelt. Alle methoden en technieken zijn gericht op een sterker gewaar-

zijn van wat zich tussen jou en je omgeving afspeelt, en dat is een voortdurend veranderende, subjectief beleefde realiteit. Ons gewaarzijn is het instrument bij uitstek bij het maken van verantwoorde keuzes.

Therapie betekent heling, dus als we spreken over therapeutische effecten versta ik daaronder 'helende' effecten. Eerst en vooral wil ik duidelijk stellen dat bemiddeling voor mij geen therapie is, kwestie van de hete adem in mijn nek van mijn collega's wat weg te blazen. Er zijn gegronde redenen om beide vakken goed **te onderscheiden**. De bemiddelaar heeft een ander mandaat dan de therapeut en werkt op een duidelijk afgebakend terrein. Het vertrekpunt van een bemiddeling is bepaald door het gerechtelijk kader. Justitie bepaalt de kwalificatie van de feiten en het statuut van de partijen, wat de bemiddelaar ook als uitgangspunt neemt, nl. verdachte en benadeelde. De focus ligt op de relatie en communicatie tussen slachtoffer en dader en justitie, en niet zoals in gestalttherapie op de relatie tussen cliënt en therapeut. Persoonlijke groei kan een mooi neveneffect zijn van bemiddeling maar is niet het eerste streefdoel. Er zijn duidelijke verschillen in methodiek, deontologie, uitgangspunten, referentiekader enz.

Naast de verschillen zijn er ook **gemeenschappelijke** elementen tussen gestalttherapie en herstelbemiddeling. Om een paar voorbeelden te geven:

- De nadruk ligt op het proces eerder dan op het resultaat,
- het belang dat aan de persoonlijke ervaring wordt gehecht,
- de mens wordt niet op zichzelf beschouwd maar in zijn relatie tot zijn omgeving,
- het proces van contact maken met zichzelf en zijn omgeving krijgt aandacht,
- de intermediaire rol van de taal om onze ervaring dichterbij te brengen, en betekenis te geven,
- het proefondervindelijk werken waarvan de uitkomst op voorhand nooit zeker of duidelijk is,
- het werken in het hier en nu,
- de dialogische benadering,

- het versterken van de autonomie,
- het belang van de meta-positie van waaruit je in 'het midden' zit en je beschikbaar kunt blijven voor meerdere partijen,
- het vertrouwen in de capaciteit van de mensen of nog, in het zelfregulerend vermogen waardoor we op de best mogelijke manier reageren ...

De inzichten van de gestalttheorie en de toepassingen van de gestalttherapie zijn dus niet in tegenspraak met de principes van bemiddeling. Anderzijds gaat hier niet over 'gestalt-therapie doen of geven'. Wel geeft gestalt mij een visie, een referentiekader, een manier van kijken die ondersteunend werkt voor het bemiddelingswerk. Als ik bvb. vanuit mijn eigen gewaarzijn vaststel dat er verdriet of boosheid of angst zit, dan ga ik dat toetsen bij het slachtoffer of de dader. Als ik bepaalde interventies uit de gestalt toepas (bvb. confronteren door te spiegelen of uitvergrooten van wat iemand zegt of doet of hoe die erbij zit), dan doe ik dat om zijn gewaarzijn te vergroten en zo helder te krijgen wat iemand wil met de andere partij of tov justitie. Gestalt methodieken kunnen helpend zijn om in contact te komen met wat 'is' in plaats van uit te gaan van wat zou moeten zijn. Het helpt mensen om keuzes te maken waar ze helemaal kunnen voor staan en dat is heel nuttig in een bemiddelingsproces. Ik zet ze dan ook graag in als dat nodig en helpend blijkt om de brug naar de andere te kunnen leggen.

Op dit moment ben ik me bewust dat ik op het grensgebied zit tussen therapie en bemiddeling. Een gebied geeft meer bewegingsvrijheid dan een grenslijn. Maar op een bepaald moment gaat het ene gebied toch over in het andere, dus toch een "grenslijn"? In mijn rol als bemiddelaar is het belangrijk het evenwicht te bewaken tussen de partijen en zeer transparant te zijn. Bemiddelen houdt in dat partijen met elkaar in interactie gaan, waar mogelijk tot dialoog komen. Als ik met één partij werk, hou ik toch steeds de andere partij in het achterhoofd. Als er individueel werk gebeurt, moet dat dienstbaar zijn aan de relatie tussen de twee partijen die in conflict liggen door een misdrijf. Als de andere par-

tij uit het vizier verdwijnt, ben ik niet meer aan het bemiddelen. Bij dergelijke interventies tav één partij, vraag ik mezelf steeds af of ik aan de andere partij kan verantwoorden wat ik doe. Als het antwoord ja is, kan ik mijn positie in het midden behouden. Als het neen is, werk ik aan verwijzing.(3)

3. Hoe een bemiddeling therapeutisch, dus helend kan werken.

Ik heb al lang een intuïtief aanvoelen dat dat zo is. Het verhaal van Dave Gustavson(4) gaf mij woorden en taal om mijn aanvoelen uit te leggen. Hij stelt dat ons welzijn gebaseerd is op drie pijlers: veiligheid, autonomie en verwantschap of relaties.

Als we geconfronteerd worden met een misdrijf, worden we in deze drie gebieden aangetast. We voelen ons niet meer veilig in deze wereld en wantrouwen onze medemens: wat kunnen we nog van hen verwachten als dit, wat ondenkbaar was, toch kan gebeuren? Wie overweldigd wordt, voelt zich machteloos en hulpeloos. De dader wordt hiermee geconfronteerd, soms voor de feiten, soms zodra hij met justitie in aanraking komt. Veel slachtoffers raken geïsoleerd van hun omgeving, door het misdrijf zelf en door hun reactie erop en hun manier van verwerken. Daders missen vaak al langer een gevoel van verbondenheid wat medegeleid heeft tot het plegen van delicten. Eens door de maatschappij gezien als dader wordt het isolement nog versterkt. Het is dan goed te verstaan dat misdrijven zo'n verdragende en ingrijpende gevolgen hebben voor ons gevoel van welzijn.

Hoe werkt bemiddeling hier op in? Hoe beïnvloedt bemiddeling ons gevoel van welzijn op een positieve wijze? Laat ons beginnen bij het begin. Bemiddeling is een aanbod waarop men vrijwillig ingaat. De bemiddelaar geeft informatie over de manier van werken en verkent beurtelings met de individuele partijen of bemiddeling iets voor hen kan betekenen, en zo ja, wat dan. Hij spreekt beide partijen aan op hun capaciteit en verant-

woordelijkheid om zich uit te spreken over dit aanbod. Het is een vrije keuze maar het is wel een keuze die een persoonlijke beslissing vraagt. We doen dus beroep op de autonomie van mensen omdat ze zelf tot een besluit moeten komen. We zien regelmatig dat deze keuze heel moeilijk te maken is en veel twijfels oproept. We stimuleren slachtoffers en daders om steun te zoeken bij hun omgeving indien nodig en indien mogelijk. Want als er één ding is wat bij bemiddeling uit den boze is, is het wel dat de bemiddelaar zou beslissen in de plaats van de cliënt. De bemiddelaar kan wel ondersteunend zijn om tot autonome beslissingen te komen. En dit geldt doorheen heel de procedure.

Als beide partijen ja zeggen, kan de bemiddelaar starten met de communicatie tussen de twee partijen. Het komt er op aan dat de bemiddelaar een veilig kader creëert waarin ieder erkend wordt in zijn verhaal, ook al geeft dat in het begin een zwart-wit verhaal. De verschillen toelaten en benoemen, versterkt ieder in zijn autonomie. Op basis daarvan kan gewerkt worden aan een nieuw perspectief voor de partijen. Hiermee willen we hun blik verruimen van het verleden naar de toekomst en wat ze nodig hebben van elkaar en van de gemeenschap om verder te kunnen. Gaandeweg, door ieder zijn verhaal te verkennen en uit te diepen tot het niveau van waarden, betekenissen, overtuigingen en gevoelens blijkt er langs beide zijden ook veel grijs tussen te zitten. Door gehoord en erkend te worden in hun eigen verhaal en betekenis is er mogelijkheid tot (h) erkenning van het verhaal en de betekenis van de andere partij.

Doorheen de uitwisseling van wat partijen aan elkaar willen meedelen, ervaren ze aan den lijve dat die relatie die zoveel beschadigd heeft, ook iets positief te bieden heeft. Wat dat is, hangt weer van de partijen af. Sommigen krijgen op die manier de informatie die ze nog misten om het geheel te zien en/of te kunnen laten rusten, of de erkenning door de andere, of een tweede kans in het leven, of het respect doordat ze als meer dan alleen dader gezien worden, ...Sommigen noemen dit een corrigerende ervaring. Hoe dan ook betekent zo'n uit-

wisseling dat mensen hun beeld van de andere gaan bijstellen en dus evolueren in hun verwerking.

Tijdens een gezamenlijk gesprek is de bemiddelaar vaak getuige van dit gebeuren in een versneld tempo. Als mensen elkaar persoonlijk willen ontmoeten en rond de tafel gaan zitten, zie je dat er bij partijen iets verandert. Wat er verandert is heel divers: het kan gaan over zenuwen, spanning, schaamte, angst, boosheid, ... Als ze geraakt worden door die ontmoeting, dan geeft dat ook een andere houding of mening ten opzichte van die ander en vaak ook ten opzichte van zichzelf. Ieder menselijk wezen heeft de behoefte om gezien te worden zoals die is, met al zijn goede en slechte eigenschappen. In een bemiddelingsgesprek krijg je een mooie en ingewikkelde concentratie te zien van het goede en kwade in de mens, van het dappere en het kwetsbare. Het zien en ervaren van dit geheel werkt onmiskenbaar helend. Dat wil niet zeggen dat daarmee alles is opgelost, meestal niet trouwens. Maar het is een krachtige stap die een nieuwe beweging kan in gang zetten of ondersteunen.

Hoe zit het met het veiligheidsgevoel doorheen de bemiddeling? Want als mensen ja zeggen tegen een bemiddeling weten ze waar ze beginnen en niet waar of hoe ze eindigen, zo gaat dat met relaties. In die zin is het telkens een avontuur. De bemiddelaar heeft daarom een belangrijke rol om zijn positie, de procedure en het kader duidelijk te maken en in heel de procedure transparant te blijven voor de partijen. Zo houdt hij voorspelbaar wat voorspelbaar is, nl. de grenzen van de bemiddeling.

Ik zou dus willen besluiten dat bemiddeling als methodiek aan mensen de kans biedt om te werken aan **een relatie die autonomie en veiligheid vereist en tegelijk ook geeft**, en dus als methodiek op zich bevorderlijk kan zijn voor het welzijnsgevoel. En als dit gebeurt, zie ik dat meestal aan beide zijden van de tafel gebeuren, net omdat het met het contact tussen die twee te maken heeft. Ik vind het daarom weinig zinvol of zelfs onjuist om te spreken over één partij als het over de effecten gaat van communicatie. Zender en ontvanger beïnvloeden elkaar voortdurend. En daar gaat het over als we over ver-

werking spreken, nl. dat het niet gaat vastzitten, want daar worden mensen ziek van. Dat is zoals stilstaand water, dat gaat stinken, in tegenstelling tot stromend water.

Het doel van herstelbemiddeling op de heling?

Tom Daems stelt zich in het inleidend artikel de vraag: "Moet bemiddeling wel therapeutisch zijn?" en "wat zijn de gevolgen hiervan voor de andere partij?" en "welke implicaties heeft dit voor onderliggende opvattingen over bemiddeling?" Deze vragen borrelen op n.a.v. een onderzoek in Canada waaruit besloten wordt dat deelname aan het bemiddelingsproces een bijdrage levert aan het helingsproces en het welzijn van het slachtoffer.

Mijn spontane reactie op de eerste vraag is "NEEN! Bemiddeling MOET NIET therapeutisch zijn..", simpelweg omdat dat niet het doel is van bemiddeling. Met het oog op een heldere formulering citeer ik hier de doelstellingen, zoals ze geformuleerd zijn in de statuten van de vzw Suggnomé:

Artikel 3

De vereniging stelt zich tot doel een specifieke bijdrage te leveren tot de verdere

humanisering van de samenleving in het algemeen en van de rechtsbedeling in het bijzonder, en dit door het bevorderen van methoden en benaderingen die slachtoffers en daders van misdrijven, alsook hun omgeving, de mogelijkheid bieden om door middel van onderlinge communicatie actief en vrijwillig deel te nemen aan probleemoplossing en herstel.

Bemiddeling is de methode (het middel) waarmee we onderlinge communicatie nastreven die gericht is op probleemoplossing en herstel (doel). Met deze benadering streven we na dat de strafrechtsbedeling menselijker wordt, of nog, meer op maat van en rekening houdend met de individuele mens. Wat deze probleemoplossing of het herstel concreet zoal kan inhouden, wordt door de partijen zelf ingevuld. Voor de ene draagt een financiële schadevergoeding bij tot her-

stel en voor de andere is het herstellend om de andere persoonlijk te spreken en in de ogen te kunnen kijken. Zoveel mensen als er zijn, zoveel verschillende betekenissen van herstel we zien en horen.

Mensen worden uitgenodigd om vanuit hun persoonlijk verhaal en hun beleving te spreken en dit uit te wisselen met de andere partij. Als partijen ervoor openstaan om de andere te horen over zijn beleving dan beïnvloeden ze elkaar en kan die betekenis wijzigen of versterkt worden.

Als dat ook een helend effect heeft, is dat een mooi neveneffect. Mogelijks is het ook een doel van (één van) de partijen. En dat is cruciaal in een bemiddeling, dat we bij de partijen laten hoe zij met hun conflict willen omgaan. Het is dus niet aan ons om voor hen het therapeutisch effect te gaan veralgemenen als algemene doelstelling.

Ik ben dus geen voorstander van een herziening van de doelen van herstellbemiddeling. Zelfs al zouden de empirische bevindingen van wetenschappelijk onderzoekers normatieve of suggestieve uitspraken doen in die richting. Dat betekent niet dat wij ons streefdoel uit het oog moeten verliezen.

We lezen in het art. van T. Daems eveneens dat onze noorderburen de indruk wekken dat ze sterker georiënteerd zijn op of meer belang hechten aan de belangen van het slachtoffer. Als men zich meer op één partij richt en niet beide partijen vanuit een neutrale of meerzijdig partijdige houding benadert, dan gaat het voor mij niet meer over bemiddeling. Volgens mij ligt de kracht van het concept net in het gegeven dat wij de partijen evenwaardig benaderen en aanspreken op hun vrije wil. Dit maakt authenticiteit mogelijk voor beide partijen.

En daarmee zit ik terug bij het begin van mijn betoog, nl. dat we de discussie zelf niet mogen verenigen tot de effecten voor slachtoffers want zo creëren we self fulfilling profecy.

Nancy Van Eynde
Herstellbemiddelaar Antwerpen

1. Diagnostic and Statistical Manual voor psychiatrische ziektebeelden.
2. Multidimens is het Nederlands Vlaams instituut voor gestalt, zie www.multidimens.be
3. De lezer die nu de wenkbrauwen fronsst en meent dat dit al te riskant en verwarrend is, wil ik een beetje gerust stellen. Ik hoef mijn werk niet alleen

te doen! De partijen krijgen van mij het mandaat mij goed in de gaten te houden op dit vlak en op tijd aan m'n mouw te trekken. De partijen zelf trekken mij meestal vanzelf terug wanneer ik niet meer 'in het midden zit'. En zoals reeds gezegd, zijn er ook nog de collega's die me mogen en zullen bevragen.

4. Dave Gustavson werkt al jaren als bemiddelaar na zware misdrijven in Canada.

Hoe therapeutisch kan bemiddeling zijn?

Elders in deze Nieuwsbrief leest u meer over de theoretische en conceptuele implicaties voor slachtoffer – dader bemiddeling wanneer 'heling' of 'herstel in emotioneel opzicht' van het slachtoffer in therapeutische zin als impliciet of expliciet doel van de bemiddeling wordt ingeschreven. Een aantal daarin geponeerde standpunten en meningen zullen ongetwijfeld stof voor debat bieden op de volgende Samenspraak.

In deze bijdrage hou ik me vooralsnog ver van deze discussie en zou ik aan de hand van een voorbeeld willen illustreren dat deze vorm van bemiddeling in de strafrechtelijke context wel degelijk therapeutische effecten kan sorteren, zonder dat dit evenwel als uitgangspunt of finaliteit van bemiddeling moet worden beschouwd.

Vooralsnog zou ik één en ander eerder erg ruim en ongedefinieerd willen poneren, in de zin dat elke bemiddeling uniek is, en afhankelijk van veel onvoorspelbare en niet steeds gekende factoren, tot een hele resem resultaten kan leiden die zich situeren op een niet bepaald lineair continuüm... van immense ontgoocheling van één of meerdere partijen, tot succes en tevredenheid van alle rechtstreeks betrokkenen.

In die zin ben ik eerder huiverachtig en sceptisch om a priori welomschreven en 'verplicht' te realiseren doelstellingen te definiëren vooraleer een bemiddelingsproces kan worden opgestart. In voorkomend geval zou men bij het uitblijven van de gewenste resultaten de bemiddeling als 'mislukt' moeten beschouwen, terwijl de ervaring leert dat bemiddeling bij zwaardere misdrijven eerder proces- dan wel resultaatgericht is. En tot nader orde en bij gebrek aan objectief meetbare en wetenschappelijk valide onderzoeksresultaten, blijft

de relatieve tevredenheid van partijen het belangrijkste, subjectieve criterium voor een al dan niet succesvolle bemiddeling.

In dit opzicht pleit ik eerder voor enige bescheidenheid, en kan ik mij vooralsnog vinden in de stelling dat de bemiddelaar in eerste instantie niks meer of minder doet dan het creëren van een communicatieve en participatieve ruimte voor dader en slachtoffer, een veilig en vertrouwelijk kader, waarin ze, deskundig ondersteund en begeleid, direct of indirect met elkaar van gedachten kunnen wisselen over het misdrijf en de gevolgen daarvan in functie van mogelijk herstel van de door de feiten veroorzaakte schade.

Het lijkt mij aangewezen bij aanvang zowel 'herstel' als 'schade' niet exhaustief te definiëren en de betekenis en het relatieve belang van beide begrippen aan de rechtstreeks betrokkenen over te laten.

Sophie is een jonge vrouw van vooraan in de dertig die door haar vriend / pooier gedurende een paar jaar in de prostitutie werd gedwongen en door hem ook meermaals werd verkracht.

Vanuit de gevangenis vroeg haar tot 3 jaar effectieve gevangenisstraf veroordeelde dader Gino om bemiddeling, in eerste instantie om reeds tijdens zijn detentie te beginnen met het betalen van de burgerlijke partij. Nadat hem de werkingsprincipes van bemiddeling werden uitgelegd, twijfelde hij of het wel een goed idee was om het slachtoffer hiervoor te contacteren, omdat hij er niet gerust in was of er nog wel iets te herstellen was. 'Kun je zoiets nog wel goed maken?' was zijn vraag.

Tijdens het kennismakingsgesprek met Sophie was haar houding aanvankelijk erg dubbel. Enerzijds vond ze het goed dat Gino zou beginnen met het betalen van de schadevergoeding, hoewel deze slechts een fractie bedroeg van wat ze allemaal aan dokterskosten en ziekenhuisopnames had moeten betalen. 'Het bedrag van de schadevergoeding verdiende ik vroeger in één week en al dat geld ging integraal naar hem.'

Ten gevolge van haar persoonlijkheidsproblematiek (borderline stoornis) en de gevolgen van de feiten werd ze in het verleden meermaals opgenomen in de psychiatrie. Ze verbleef verder een tijdje in een Therapeutische

Gemeenschap om af te kicken van haar eigen drugsverslaving. Ten tijde van haar relatie met Gino gebruikte ze van alles en nog wat om haar gevoelens te dempen, en bij manier van spreken van de wereld te zijn om toch maar haar 'werk' te kunnen doen.

Ze had verschillende zelfmoordpogingen achter de rug en talloze littekens van zelfmutilatie. Sommige wonden kerfde ze voortdurend open tot op het blote vlees om haar innerlijke pijn niet langer te voelen, en om de aandacht van de buitenwereld en haar omgeving te trekken.

Tot een klein jaar voor de bemiddeling werd opgestart, had ze nog enkele psychotische opstoten gehad, maar sinds ze de juiste medicatie kreeg, had ze de meeste dingen onder controle.

Ze was nog steeds in behandeling bij een psychiater en vanaf het eerste gesprek drong ik er bij haar op aan dat ze deze bemiddeling zeker met haar arts zou bespreken, en het verloop ervan verder met haar zou opvolgen.

Naarmate het eerste gesprek vorderde, kon ze haar werkelijke gevoelens ook beter verwoorden.

Ze haatte Gino, wou hem eigenlijk dood en het liefst van al had ze staan dansen op zijn graf. Haar uitlatingen getuigden van enorme woede, extreme kwaadheid en vooral veel pijn.

Ze wou dat hij zich realiseerde dat hij haar leven had verminkt en verwoest, en vroeg zich schamper af hoe hij zoiets goed zou kunnen maken.

Het feit dat hij haar in de prostitutie had gedwongen was minder erg dan de verkrachtelingen waaraan ze naast de fysieke en psychische vernedering, inwendige littekens en enkele ziektes overhield.

Eigenlijk wou ze Gino nooit meer zien, maar ze had nog wel een aantal vragen voor hem. Realiseerde hij zich dat hij haar zoveel geweld had aangedaan en hoe stond hij daar nu tegenover? Had hij zoiets als spijt, enig schuldbesef? Kon hij zich voorstellen dat dit nog steeds in grote mate haar leven mee bepaalde? Haar houding t.o.v. mannen was nog steeds problematisch en ze wist niet of ze ooit nog een relatie zou kunnen hebben.

In de weken daarna werd er indirect verder bemiddeld, en deed ik eigenlijk niet veel meer dan boodschappen en informatie allerhande in

de vorm van vragen en antwoorden overbrengen van de ene partij naar de andere.

Gino kon zich wel voorstellen dat Sophie behoorlijk had geleden onder alles wat er was gebeurd, al had hij geen idee dat het bij haar zo diep zat. Het feit dat hij zijn spijt uitdrukte, alle schuld op zich nam, zich erg schaamde voor zijn gedrag en hiervoor zijn verontschuldigen aanbod, had alleszins een positief effect op Sophie waardoor haar aanvankelijk uiterst negatieve reacties enigszins werden getemperd. Ze kon ook weer de menselijke kant bij hem ontwaren, al had ze nog wel veel twijfels omtrent zijn oprechtheid.

Maar haar houding was hoe dan ook al iets veranderd. Ze gunde hem het voordeel van de twijfel en hoopte dat hij na zijn detentie 'zijn leven zou beteren en normaal zou gaan werken voor een eerlijk inkomen'.

Verder zei Gino dat hij bereid was om haar desgewenst onder ogen te komen, als Sophie dit zou willen, en dit haar op een of andere manier zou kunnen helpen of sterken.

Enkele weken later liet Sophie weten dat ze mogelijk toch een persoonlijk gesprek wou met Gino, nadat ze deze optie met haar psychiater grondig had besproken. Door haar omgeving werd haar dit ten zeerste afgeraden, omdat men bang was dat ze hierdoor mogelijk opnieuw in een 'emotionele rollercoaster' zou komen, met het risico uiteindelijk weer in de lappenmand te belanden. Desalniettemin was ze zeker van haar stuk, en zag ze in een gezamenlijk gesprek een mogelijkheid om zich definitief uit zijn greep los te maken.

In de periode die volgde werd zowel met haar als met Gino de ontmoeting voorbereid, en werd duidelijk dat Sophie niet langer het weerloze slachtoffer was dat lijdzaam alles moest ondergaan.

Gezamenlijke gesprekken in de gevangenis worden doorgaans zo georganiseerd dat het slachtoffer en de bemiddelaar zich al in de gespreksruimte bevinden vooraleer de dader binnenkomt. Dit om het slachtoffer op zijn of haar gemak te stellen, om hem of haar te laten wennen aan de omgeving en om te proberen het zo comfortabel mogelijk te maken.

Sophie nam echter zelf de regie in handen en had liever dat Gino al in het gesprekslokaal zat omdat hij nogal groot is, en ze absoluut niet naar hem op wilde kijken als hij zou binnen komen.

De spelregels werden met beiden afgesproken, en er zou zeker tijd en ruimte zijn voor het uiten van haar emoties, hoe pijnlijk die ook zouden zijn. De mogelijkheid van schelden en slaan werd ietwat lacherig wel besproken, maar als optie niet weerhouden en dat was voor haar oké.

Met het voorstel om het gezamenlijke gesprek te laten doorgaan met een vrouwelijke bemiddelaar waren beiden akkoord.

Omwille van praktische redenen werd het gesprek enkele weken uitgesteld en toen het uiteindelijk zover was, was Gino erg gespannen en Sophie hypernervuus. Ze had de nacht voordien nauwelijks geslapen en stond letterlijk te daveren op haar benen.

Nadat ik gedurende een tiental minuten het gesprek had ingeleid, kwam Gino op vraag van Sophie als eerste aan het woord. Hij begon met opnieuw zijn spijt uit te drukken en zijn verontschuldigen aan te bieden en binnen de kortste keren waren beiden druk aan de praat.

Op de vraag waarom de feiten konden gebeuren, kon Gino niet echt afdoende antwoorden, maar daar was wellicht ook geen eenduidige uitleg voor. Feit was wel dat Sophie gedurende al die jaren voor hem had gewerkt om hem ter wille te zijn, terwijl hij zich niet bepaald veel om haar had bekommerd. In die periode was ze geestelijk gebroken, afhankelijk van hem en Sophie nam ruim de gelegenheid om hem duidelijk te maken hoe zwaar de fysieke & psychische gevolgen voor haar zijn geweest. Gedurende lange tijd was ze zwaar getraumatiseerd geweest en was ze bij momenten psychotisch en paranoïde. Ze was nog steeds bang voor bepaalde vormen van fysiek contact, had lang niemand in de ogen durven kijken en had soms het gevoel dat er 'hoer' op haar voorhoofd stond getatoeëerd.

Er werd behoorlijk lang stil gestaan bij een aantal praktische zaken die zijdelings verband hielden met het misdrijf en de gevolgen hiervan, en verder herhaalde ze dat haar houding de voorbije maanden toch flink veranderd was. Terwijl Gino aanvankelijk nog dood kon vallen en rotten in de hel, zag Sophie nu toch ook weer de positieve kanten van z'n leven en sprak ze verschillende keren de hoop uit dat hij zich zou herpakken, zich een doel zou stellen in z'n leven en daarnaar proberen te handelen. Het liefst zag ze hem trouwen en kinderen krijgen, weg blijven uit de criminaliteit

en genoeg leren nemen met de kleine dingen des levens die het de moeite maken. Voor haar moest hij niet meer branden in de hel, en één van haar voornaamste geruststellingen was dat ze nu zeker was dat ze niet meer bang voor hem moest zijn.

Gino liet zich op zeker ogenblik ontvallen dat Sophie eigenlijk de goedheid zelve was, en op de vraag of hij de gekregen straf rechtvaardig vond, beantwoordde hij bevestigend. In de gevangenis had hij alleszins al veel tijd gehad om na te denken over z'n leven en hoe hij z'n toekomst verder zou willen zien evolueren. Hij vond verder dat Sophie mentaal alleszins nu sterker was dan hij. Als laatste boodschap gaf hij haar toch nog mee dat hij alles zou willen doen wat in zijn mogelijkheden lag om toch te proberen op één of andere manier iets naar haar goed te maken. Verder had hij er geen problemen mee dat ze verder op de hoogte werd gehouden over het verloop van de strafuitvoering, zijn penitenti-air verlof en voorwaardelijke invrijheidstelling.

Enkele dagen later belde ik Sophie, en dag na hun ontmoeting had ze inderdaad de 'weerbots' gekregen waarop ik haar had voorbereid. Ze was wat verward geweest, maar had gelukkig toch kunnen steunen op een paar vrienden die van de situatie op de hoogte waren. Daags voordien was ze nog op consultatie geweest bij haar psychiater en ook zij had haar gezegd dat het heel sterk was om haar dader onder ogen te komen, en dat het niet abnormaal was dat ze toch nog bepaalde twijfels had in dit verband.

Tijdens het evaluatiegesprek met Gino zei hij dat hij in het begin van het gezamenlijk gesprek zo beschaamd was geweest dat hij Sophie eerst niet durfde aankijken, maar naarmate het gesprek vorderde, ging het beter. Na afloop voelde hij zich stukken lichter en in zekere zin opgelucht, alsof de 'vloek' die op hem rustte, was opgeheven.

In de daarop volgende periode werden nog een aantal boodschappen uitgewisseld, en een paar maanden nadien vroeg ik Sophie hoe ze terug keek op de bemiddeling en wat dit voor haar uiteindelijk had betekend. Ze was alleszins heel tevreden dat ze die moeilijke stap had gezet om Gino opnieuw

onder ogen te komen, en al met al had het haar veel opgeleverd. Haar angst was sterk verminderd, ze durfde weer zonder al te veel problemen op straat komen, ook op plaatsen die ze gedurende lange tijd had gemedend, en voor haar was het enorm belangrijk dat ze Gino opnieuw in levende lijve had gezien, en de zekerheid had dat ze voor hem niet meer bang moest zijn. Het had haar goed gedaan dat ze haar gevoelens rechtstreeks tegen hem had kunnen uiten, en Gino bleek niet langer de baarljke duivel te zijn voor wie ze hem lang had gehouden. Ze had opnieuw zicht gekregen op zijn menselijke kant en het had haar goed gedaan te merken dat hij wel degelijk zijn verantwoordelijkheid ter zake had genomen. Een aantal zaken kon ze nu ook beter plaatsen. Ze had de dingen kunnen uitspreken waar ze het lange tijd erg moeilijk mee had gehad, en had de oprechte schaamte en schuldgevoelens bij hem onderkend, net zoals het feit dat Gino nu de gevolgen van zijn daden onder ogen had moeten zien.

Toch was het één van de moeilijkste stappen geweest die ze in haar leven had gezet, maar ze had nu opnieuw het gevoel dat ze niet meer het weer- en willoze slachtoffer was. De macht over haar eigen leven had ze nu wel degelijk terug genomen, ze had opnieuw zelf de touwtjes in handen en voor haar was er een loden last van haar schouders gevallen. Ook het contact met andere mensen verliep sindsdien heel wat beter, ze had nieuwe vrienden leren kennen, en achtte het niet uitgesloten mogelijk toch weer een nieuwe relatie aan te gaan.

Met instemming van Sophie contacteerde ik wat later haar psychiater om van haar te vernemen of en welke therapeutische effecten deze bemiddeling op haar hadden gehad. De arts was voordien helemaal niet vertrouwd met deze vorm van bemiddeling in de strafrechtelijke context, en in het begin stond ze er enigszins sceptisch en met een zeker gezond wantrouwen tegenover. Sophie had gedurende de maanden dat de bemiddeling duurde elke belangrijke stap met haar besproken, en haar bevindingen bevestigden in grote lijnen de ervaringen van haar patiënt. Aanvankelijk had ze bij Sophie ook de enorme kwaadheid vastgesteld en haar angst voor het

mogelijke penitentiair verlov van Gino en zijn voorwaardelijke invrijheidstelling. Wat zou er immers gebeuren als ze elkaar al dan niet toevallig zouden ontmoeten?

Omwille van haar psychiatrische problematiek en haar traumatische verleden was de arts er eerst niet erg gerust in of alles wel goed zou verlopen, en zeker n.a.v. het gezamenlijke gesprek achtte ze het risico reëel dat Sophie psychisch zou kunnen decompenseren, met alle mogelijke gevolgen van dien.

Dit was echter niet gebeurd, niet in het minst omdat Sophie gedurende de periode dat de bemiddeling liep naar haar aanvoelen erg veel vooruitgang had gemaakt en alleszins veel sterker was geworden.

Een groot deel van haar klachten waren verdwenen, en behalve de gesprekken met haar patiënt en het opvolgen van haar evolutie, had de psychiater 'therapeutisch gewijs' niet bijzonder veel gedaan. Ze bevestigde dat ze het gevoel had dat Sophie haar eigen leven opnieuw meer in de hand had en dat ze er alleszins veel baat bij had gehad. 'Zonder de bemiddeling had ze waarschijnlijk niet zo ver gestaan,' was haar conclusie.

Bij het begin van de bemiddeling ging Sophie nog elke maand op consultatie, na afloop nog eens om de twee maanden.

Deze bijdrage werd voornamelijk geschreven in functie van het positief therapeutisch effect van bemiddeling op een concreet slachtoffer terwijl die zonder enige twijfel ook op de dader een zeker heilzaam effect heeft gehad. Omwille van de aard van dit artikel is dit laatste enigszins onderbelicht gebleven, maar voor hetzelfde geld hadden we onze focus op de dader kunnen instellen.

Het zou enorm pretentius en compleet misplaatst zijn te beweren dat we als bemiddelaars de vaak desastreuze psychische problemen van slachtoffers n.a.v. zware misdrijven kunnen oplossen, en in die zin kunnen we dan ook niet beschouwd worden als therapeuten. Daarvoor zijn we ten eerste niet opgeleid en is de tijd die we met partijen doorbrengen doorgaans te beperkt.

Al evenmin kunnen we de problemen die voortvloeien uit de vrijheidsberoving en de hiermee vaak gepaard gaande detentieschade uit de weg ruimen, maar we kunnen de zaken wel bespreekbaar stellen.

Gedurende een relatief korte periode komen

we binnen in de levens van daders en slachtoffers en trekken we bij manier van spreken een tijdje met elkaar op. We luisteren naar hun ervaringen, en brengen dit over naar de andere partij die daar dan weer op reageert, en indien gewenst kan er een signaal gegeven worden naar de bevoegde juridische instanties die met hun wensen, verwachtingen en verzuchtingen mogelijk rekening zullen houden bij het nemen van een bepaalde beslissing.

Allerbelangrijkst lijkt mij door de juiste grondhoudingen en een zekere ervaring te proberen in geen tijd een vertrouwensband met partijen te creëren, en als dit lukt komt de rest vanzelf, hoe onvoorspelbaar het bemiddelingsverloop verder ook mag zijn.

Wezenlijk doe je als bemiddelaar niet veel meer dan n.a.v. zulke zware misdrijven deze indringende en intense manier van intermenselijke communicatie faciliteren, en slachtoffer en dader ondersteunen om vooral op eigen kracht hun verwerkingsproces te bewerkstelligen en het misdrijf en de gevolgen daarvan een plaats te geven in hun leven.

Dirk Dufraing - Bemiddelaar Turnhout

Helende effecten van een bemiddeling voor zowel dader als slachtoffer

Inleiding

Deze bijdrage heb ik geschreven vanuit mijn therapeutische ervaring met slachtoffers én daders. Vanuit die ervaringen ben ik geboeid in zowel het proces van verwerken als van responsabel raken. Werken met beiden, bood me de mogelijkheid om, naast inhoudelijke verschillen in de processen bij dader en slachtoffer, ook veel parallelprocessen te kunnen opmerken (1). Aandacht voor de verbanden tussen slachtoffer en dader is ook in een therapeutische context erg bruikbaar (2). In mijn praktijk heb ik gemerkt dat het verschil tussen een therapeutische context en

een bemiddelingscontext waardevol is. Het zou jammer zijn als de bemiddelingsfocus zou verschuiven naar een helend effect voor één iemand, met name het slachtoffer. Juist de scherpe focus op de gemeenschappelijke en ten dele gelijkaardige worsteling van de dader en het slachtoffer maakt het bemiddelingsgesprek tot een unieke context. In een veld met vele dialogvormen, waarbij het spreken tussen de dader en zijn omgeving vaak afgescheiden blijft van het spreken tussen het slachtoffer en zijn omgeving, creëert de bemiddelingscontext een gesprek tussen beiden partijen. Ook daarin is een bemiddelingsgesprek uniek.

Ik zal eerst vanuit een therapeutische invalshoek beschrijven welke ingrediënten het proces van verwerken en responsabiliseren in beweging houdt versus sluit. Vervolgens zal ik vanuit een therapeutische invalshoek ingaan op gelijkenissen en verschillen tussen een therapiecontext en een bemiddelingscontext. Specifieker ga ik in op de vraag hoé vanuit therapeutische hoek gekeken kan worden naar effecten van een bemiddeling voor cliënten. Bij cliënten denk ik dan aan slachtoffers en daders.

De complexiteit van dader en slachtofferverhalen

Dader en slachtoffer komen na het misdrijf terecht in een wereld vol druk en sociale bijsturingen. Mede onder invloed van bijkomende leedspiralen, miskeningen én éénzijdige reactiewijzen kan het proces bij dader en slachtoffer gefixeerd raken op één gedachte, één betekenis, één gevoel, één verklaring en één ingang op het gebeuren (3).

"Het is simpel, mijn vrouw vroeg erom geslagen te worden. Ze lokte het uit".

"Mijn man besefte op voorhand heel goed wat hij deed, het is gewoon een koelbloedig monster, een psychopaat".

Het geweld is echter niet zomaar te vatten in één simpele verklaring. Bij dader en slachtofferverhalen zitten we middenin een complexiteit van invloedsprocessen, waarbinnen dergelijke geweldseffecten zich creëren. In een therapeutische context vergt het een zoektocht om meerdere dimensies toe te voegen en zo te komen tot een complexer dader-slachtofferverhaal. Een breder en complexer verhaal geeft plaats aan de vele tegenstrijdi-

ge gedachten, gevoelens en belevingen waar slachtoffer en dader mee worstelen: *"Hoe kan iemand zo'n monster zijn? Waarom overkomt mij dit? En waarom dat gedrag van iemand die ik eigenlijk ook graag gezien heb en nog graag zie?"* Ook de dader worstelt: *"Waarom lokt ze dat uit? Dan verdient ze het toch? Zij moet weten dat ze dat gedrag niet moet stellen. Maar, eigenlijk schaam ik me ook...waarom doe ik dat dan telkens? Waarom juist bij mijn vrouw, mijn kind, juist bij de mensen die me dierbaar zijn?"*

Slachtoffer en dader staan voor een opdracht die niet louter individueel kan worden waargemaakt. Zowel verwerken als responsabiliseren zijn geen individueel te leren vaardigheden en individueel te bereiken einddoelen. Het betreft processen waar, zowel langs de kant van het slachtoffer als de dader, vele concrete mensen in participeren én waarbij vele invloeden vanuit instanties en brede maatschappelijke opvattingen werkzaam zijn. Gezien deze beïnvloedingen nooit stoppen, is het verwerken en verantwoordelijk raken in zekere zin nooit voor eens en altijd "af". Nooit voor eens en altijd definitief verworven.

"Onlangs kwam in onze kranten het bericht dat er in Nederland een groep mensen is die 'pedofiel gedrag' herkadert als 'naastenliefde' en een politieke pressiegroep wil vormen bij de verkiezingen. Dit bericht raakte cliënten die slachtoffer waren van seksueel misbruik. Het opende als het ware opnieuw de wonden. Bij een cliënte werkte deze betekenisgeving zeer confronterend. Het beangstigde haar enorm dat pedofilie als een vorm van naastenliefde de nieuwe waarheid zou worden voor Justitie en samenleving. Het was voor haar alsof iedereen daarmee in één klap haar ervaringen van pijn en ellende onbestaand zou verklaren. En dat terwijl juist naastenliefde een zeer belangrijke richtsnoer was geworden in haar leven.

Bij een dadercliënt gaf ditzelfde krantenbericht daarentegen een hoopvol uitzicht en bevestiging. "Zie je wel dat we niet zomaar en alleen maar smeerlappen zijn"... "De omschrijving 'naastenliefde' bevestigt wat ik bedoelde en verlangde, namelijk het creëren van een liefdevolle relatie." "Zo'n slecht iemand was en ben ik niet!"

Bij de boven vermelde slachtoffercliënte kon ik in een individueel therapeutisch gesprek gericht de betekenis "naastenliefde" nemen om bij haar ervaringen stil te staan en nieuwe verbindingen te openen: waarin was het misbruik langs haar kant een verhaal "van naastenliefde", van inzet om het gezin te helpen overleven met het geld van prostitutie, van inzet om het niet naar buiten te brengen, om het alleen te dragen ten bate van het gezin? Bij wie heeft ze toen iets van "naastenliefde" ervaren? Bij medeslachtoffers in dat circuit? Ooit ergens enigszins in iets bij een anonieme klant? Ooit bij een vriendin, leerkracht? Waarin was naastenliefde voor haar kinderen een richtsnoer om ultiem te breken met haar ouders? En op welke wijze leeft ze met vele anderen vanuit die waarde samen? Waar voorheen de confrontatie met de betekenis "naastenliefde" haar regelrecht in de dominante verbinding van pijn, ellende en slachtofferschap bracht, kon deze betekenisgeving daarnaast even iets nieuws en constructiefs oplichten in haar geschiedenis. Bij een dader kon ik, voortbouwend op een effect van erkenning, de "naastenliefde-ingang" aanwenden om op een meer confronterende wijze stil te staan bij zijn verhaal: op welke momenten was er toen sprake van onbaatzuchtige of juist baatzuchtige naastenliefde? Wat waren passende versus absoluut niét-passende akten van naastenliefde? Wat waren liefdevolle bedoelingen en wat waren indringende niet liefdevolle effecten?

Zowel een confronterende veranderingsingang als een inlevende erkenningingang zie ik als twee polen in heel het proces van verwerken en van responsabiliseren.

In een therapeutische context kan ik me "permitteren" om vooral vanuit de helende effecten op één "partij"mee te kijken. Ik hou voeling met de beleving en betekenissen zoals die leven bij het slachtoffer en haar omgeving, ik zoem vanuit die invalshoek al dan niet in op de verbinding met de dader en vele derden daaromheen, en kom weer terug bij de unieke beleving van het slachtoffer. Het verwerken van het slachtoffer staat centraal en de selectie van wegen die haar verder helpen. En ditzelfde proces van aansluiten en veranderen kan ik in een therapeutische context met een dader aangaan. Vaak besef ik daarbij als therapeut

dat sommige verwerkingswegen in zijn effecten lastig kunnen zijn voor de dader en zijn omgeving, net zoals het proces van responsabilisering met pijnlijk ongemak en last voor het slachtoffer gepaard kan gaan. In een therapieessie kan ik praten over daders en slachtoffers in het algemeen. De concrete dader en het concrete slachtoffer zit niet meteen in de kamer om vanuit zijn of haar gevoelheden en betekenissen indringend mee te reageren. De verkenning is in die zin veiliger én minder rechtstreeks dan in een bemiddelingsgesprek.

Nieuwe perspectieven

Mensen die aan het verwerken en responsabiliseren zijn, hebben nood aan erkennende en steunende verbondenheden. Daarnaast hebben ze ook nood aan mensen die vanuit andere posities nieuwe denkpijles en reflecties op het gebeuren aanreiken. Een toevoegende dialoog in plaats van een herhalende en bevestigende monoloog. Zo kunnen lotgenoten, mededaders of medeslachtoffers, familieleden, burens, vrienden, collega's, advocaten, journalisten, instanties, chatboxen, tijdschriften een rol spelen in het bieden van erkenning én het geven van toevoegingen op het bestaande verhaal. Ook een therapeutische context en een bemiddelingscontext bieden nieuwe ingangen.

Als therapeut heb ik doorheen de verhalen van mijn cliënten kunnen merken dat een bemiddelingscontext perspectieven geeft die een therapeutische context nooit kan geven. In die zin is het belangrijk om de twee contexten helder te onderscheiden. Vanuit een therapeutische invalshoek zie ik het zo: bemiddeling is geen therapiegesprek, het is geen rechtszaak. Gezien zijn werkcontext heeft de bemiddelaar géén positie én mandaat om enkel therapeutisch in te gaan op de unieke betekenissen, belevingen en benadelingen van het slachtoffer, traumabehandeling te doen én zich helemaal verdiept in te leven op enkel dié pool van de verbinding slachtoffer-dader. Net zo min als dat hij tijdens de bemiddeling dé waarheid móét zoeken of éézijdig de dader móét terechtwijzen of móét diagnosticeren of móét helen. Het vergt een bijzondere vorm van meezijdig inleven om steeds op de verbinding tussen dader en slachtoffer in te gaan, om een scherpe én afgebakende focus te houden op een gemeenschappelijke ordening én

een gemeenschappelijk belang bij dader én slachtoffer: welke betekenisgeving leeft er bij beiden? Wat hebben beiden nodig van elkaar om verder te kunnen? Wat willen ze bij elkaar overkrijgen? Hoe kunnen vragen én wensen over dat gemeenschappelijke verleden aan bod komen? Wat voor moeite en angst kost het hen beiden om in dit proces te stappen?

Een cliënte vertelde volgende verhaal na een eerste explorerend gesprek met de bemiddelaar.

De bemiddelaar vroeg me wat ik belangrijk vond wat de dader zou moeten weten. Dat was een heel nieuwe en ongewone vraag. Meestal vroegen mensen in mijn kringen mij details van het gebeuren zélf en mijn gevoelens daarbij. Ineens moest ik me afvragen wat IK vond dat MIJN dader zou moeten weten. Door haar vraag kreeg ik daar gedachten over. Ja, wat wil ik eigenlijk dat die man te horen krijgt van mij? De bemiddelaar ging daar heel minutieus op in. Voor mij opende dat verrassend genoeg het thema van inzet. Ik had me ingezet om snel terug te gaan werken terwijl ik eigenlijk veel fysieke letsels had opgelopen, veel pijn had, een gezicht had dat stijf stond van de platen die de breuken moesten corrigeren. Het motief om dié weg te gaan was geïnspireerd vanuit loyaliteiten naar mijn eigen geschiedenis en loyaliteiten naar de werkcontext. Maar, daardoor had ik vooral mezelf onder druk gezet en kostte het niemand iets, alleen mezelf. Ineens zag ik dat ik ook een heel andere insteek had kunnen maken, thuis blijven tot ik genezen was, al die kosten via de advocaat op de dader verhalen en zo ook op een indringender wijze het slachtoffereffect zichtbaar maken én "uitbuiten". Ik wou dat de dader dat zou weten...hoe ik hem paradoxaal genoeg onbedoeld "gespaard had". Hoe ik op mijn tenen heb moet lopen, hoe ik naast het opvangen van de ellende van zijn slagen, het hem ook nog eens bespaar om dure kosten te moeten terugbetalen. Ik wist op dat moment ineens heel zeker dat ik niet wou praten met de dader alleen. Aangezien de jonge meerderjarige dader nog bij zijn ouders leefde, wou ik dat ook zijn ouders en zijn zus erbij zouden zijn en dat zijn hele netwerk zou stoppen met te denken dat het hier om een ordinaire bloedneus ging. Ik had wel angst dat de dader tijdens het gesprek op dezelfde wijze als tijdens

het misdrijf zou exploderen. Dat wou ik absoluut niet nog eens meemaken."

Dit voorbeeld toonde mij hoe radicaal anders de bemiddelaar juist door de focus op een dialoog met de andere partij, inging op het misdrijf. Als therapeut merk ik dat mijn cliënte in en door de bemiddelingscontext vragen kreeg die haar op een heel andere manier deden nadenken over de dader en zijn familie. Ineens was er ook een besef gekomen over de wijze waarop ze de gevolgen tot dan toe gedragen had: namelijk op haar eentje. Noch in de therapeutische context noch in al die gesprekken met anderen, was dit op die wijze aan bod gekomen. In haar kringen stelden mensen op dat moment vooral veel meelevende vragen naar het leven met pijn en het herstel van de kwetsuren. Er kwam een andere wijze van nadenken over zichzelf én over haar dader, over zijn hele omgeving en over de geleden schade in brede zin. Er ontstonden nieuwe gedachten over zichzelf, hoe ze alles op haar eentje was blijven oplossen en incasseren. Parallel aan het bemiddelingsverloop werkten we in de therapie verder aan het nieuwe besef dat ze meerdere dingen in haar leven onzichtbaar oploste. En meerdere dingen niet op andere mensen verhaalde.

Gevaar van eenzijdigheid

Als de verschillen blijven bestaan tussen therapie en bemiddeling kan in een therapeutische praktijk verder gewerkt worden aan deze nieuwe besefkanten. Wanneer je de bemiddelingscontext reduceert tot een context waarin therapeutische helende effecten op het slachtoffer de uitkomst moet zijn, dan verdwijnt het specifieke van de bemiddelingsingang en daarmee ook de specifieke effecten zoals boven beschreven.

Het eventuele verschuiven van bemiddeling naar een meetbaar helend effect bij het slachtoffer, kan een onnodige extra druk leggen op alle betrokkenen. Bij het slachtoffer leeft reeds de verwachting dat "het" na een bepaalde tijd over is", dat "het" geheeld is, dat men als het ware geen lastige gedachten, gevoelens, herinneringen meer met zich meedraagt en ondergaat. Van de dader wordt verwacht dat hij zo snel mogelijk beseft wat hij de ander heeft aangedaan, verantwoordelijk-

heid opneemt, spijt betoont én stopt met dit gedrag te stellen. Therapeut en bemiddelaar voelen nu al in hun werkcontext de sociale druk om liefst zo snel en efficiënt mogelijk die verwachtingen te verwezenlijken. Een geheel slachtoffer, een bekeerde dader. Deze druk kan de therapeutische en de bemiddelingsruimte verengen en kan zich reflecteren in een werkwijze om té snel, té sturend en té directief naar iets vooraf bepaald te moeten en willen werken. Wanneer een effect moet opduiken via een interventie dan kom je in een ander veld van werken en denken terecht: opdrachten geven, betekenissen afdwingen, gedrag opleggen. In sommige werkcontexten is dat heel zinnig en ook aan de orde. In een context waarin we een constructieve bijdrage willen leveren aan processen zal een dergelijke druk het creëren van nieuwe inzichten en uitzichten niet bevorderen maar oude gefixeerde gedachten en patronen versterken en polariseren.

Vanuit het uitgangspunt dat we elkaar steeds beïnvloeden, zal het voorstellen van een bemiddelingsmogelijkheid, het exploreren van een dergelijk gesprek én het eventueel plaatsvinden van een dergelijke ontmoeting per definitie een invloed hebben.

Bij sommige van mijn cliënten ging het bemiddelingstraject omwille van diverse redenen niet door. In mijn praktijk merk ik ook constructieve effecten bij niet gelukke bemiddelingen.

"Ik hoor van de bemiddelaar dat mijn dader vooral snel terug naar zijn gezin wil gaan en vooral met mij wil spreken over het feit dat hij zelf misbruikt werd als kind. Hij wil me zelfs helpen om mijn trauma te verwerken door over zijn ervaringen als kind te praten. Wat denkt die wel! Ik besef ineens, na al die jaren en al die kansen, dat hij nog altijd niet veranderd is. Hij kan nog altijd niet zien dat hij wél een dader is, niet alleen van mij maar nadien van zoveel andere kinderen. Ik haat het om altijd weer naar hém te moeten luisteren zoals al die andere keren. Maar... blijkbaar is hij er nog niet aan toe om naar mij te kunnen luisteren. Dan kan ik nu eindelijk beslissen hem niet wéér een kans te geven. Ik voel me daar niet meer schuldig om. Het is het wel goed dat ik mijn kwaadheid opzij gezet heb en toch met die bemiddelaar ben gaan praten."

In de therapie wilde ze vervolgens verder in-

gaan op alle kansen die ze gegeven had vanuit haar idealisme. Ze wou dat haar familie daar erkenning voor zou geven naast hun vroegere afkeuring en verwijten. Naar aanleiding van deze nieuwe confrontatie stelde ze veel vragen over hoe dat zit bij daders, waarom dat responsabel raken blijkbaar zo moeilijk verloopt? Ze begreep ineens ook waarom sommige nieuwe slachtoffers hem misschien nog een kans wilden geven net zoals zij vroeger gedaan had. Ze was niet langer vol onbegrip voor hen. Ze kon zelf een nieuwe weg inslaan.

"Ik werd tijdens mijn werk als gezinshulp gegijzeld en misbruikt door mijn klant, een oudere man. Tijdens het eerste bemiddelingsgesprek vernam ik dat de dader wel de feiten van ongewenst seksueel gedrag toegaf maar verder alles in mijn schoenen schoof. Ik zou het uitgelokt hebben. Ik was woedend. Ook mijn baas deed alsof het gewoon mijn gebrek aan professionalisme was dat ik zoiets tegenkwam. Mijn baas wou het zelfs niet aangeven als arbeidsongeval. Samen met mijn advocaat besliste ik toen meteen om een hoge schadevergoeding te vragen. De bemiddeling kwam mede daardoor niet tot een overeenkomst. Maar ik had geen zin om toe te geven."

In therapie kwamen daarop veel verhalen over wantoestanden op haar werk. Ze had het gevoel dat ze al genoeg had moeten slikken en vele andere collega's ook. Doorheen de verdere gesprekken na de bemiddeling bleek de jarenlange miskennis op het werk zwaarder door te wegen dan de feiten op zich. Ze veranderde van werk en spande een procedure aan bij de arbeidsrechtbank tegen de vorige werkgever.

"Omdat mijn partner een paar maal veroordeeld werd voor zware roofovervallen had ik het gevoel dat zijn agressie naar mij als partner gewoon niet zwaar genoeg woog. Ik heb daarop opnieuw klacht neergelegd voor nieuwe feiten en toen kwam ineens het aanbod van de bemiddelingsdienst. Ik was heel blij. De mensen van de bemiddelingsdienst waren de eersten die vanuit een officiële maatschappelijke dienst het geweld serieus namen. De bemiddeling ging uiteindelijk niet verder omdat hij opnieuw werd opgepakt. Maar mede door de erkenning van die dienst heb ik nadien wel de moed gehad om definitief met hem te breken."

"Ik kwam met een klein hart op het eerste verkennende bemiddelingsgesprek. Ik dacht toen nog dat mijn slachtoffer niet veel kon afzien van mijn diefstallen. Dat het allemaal wel niet zo erg zou zijn. En dat ik een bemiddelingsconfrontatie wel zou kunnen hanteren. Tot ik hoorde hoe die boekhandelaar me blijkbaar al die jaren als een trouwe klant gezien had en me ook heel erg vertrouwd had. En dat hij door en door ontgoocheld was en zich voorgenomen had om met geen enkele klant ooit nog op zo een vertrouwelijke voet te staan. Ik ging door de grond van schaamte. Hij heeft uiteindelijk ook beslist om niet verder door te gaan met de gesprekken. Hij wou mij niet weer als mens vertrouwen geven."

In de therapeutische context betekende dit een opening. Juist op een voor hem dierbare waarde, een vertrouwensvol mens te zijn, was hij "gebuisd" in ogen van een andere mens. Hij zag zichzelf wel als iemand met een dwang om dingen weg te nemen, maar hij had zichzelf nooit gezien als iemand die anderen gemanipuleerd had met zijn vertrouwensvolle aandacht. Hij engageerde zich op een andere wijze in therapie.

Helende effecten

Wat betekent "een helend" invloedseffect voor dader en slachtoffer? En kan je dat gericht afdwingen en van buitenaf bepalen? Uit bovenstaande voorbeelden blijkt dat er wel degelijk helende of constructieve effecten waren door de bemiddelingsgesprekken, voor slachtoffer zowel als van dader. Het waren echter onverwachte en ongeplande uitkomsten, niet zichtbaar in het bemiddelingsgesprek zelf. Deze uitkomsten waren er echter nooit geweest zonder een bemiddelingsgesprek. Moet om die reden heling hoog op de agenda staan van de bemiddelingsagenda? Ik pleit van niet.

Volgens mij kan je de effecten van bemiddeling niet op één parameter meten. Als in een gelukte bemiddeling de dialoog tussen dader en slachtoffer weer op gang gekomen is, dan zijn daar juist de effecten zeer gelaagd én tonen die zich niet volledig binnen de context zélf van de bemiddeling. Een effectmeting op één parameter, "PTSD - score" of "angst" zal deze gelaagdheid niet

op tafel krijgen. Daarbij hebben ook niet gelukte bemiddelingen gelaagde effecten, zoals de bovenstaande voorbeelden tonen.

Effecten van een bemiddelingstraject zijn nooit "statisch" af en voor ééns en altijd verworven. Erop volgende beïnvloedingen zullen helende effecten van het bemiddelingsgesprek verder valideren of zelfs ongedaan maken. We hebben géén controle op wat daar verder mee gebeurt. Bemiddeling noch therapie speelt zich af in een van de buitenwereld afgesloten doos. Bemiddeling is één context van praten en beïnvloeden naast zovele andere in het leven van mensen, daders, slachtoffers. Bemiddeling heeft effecten die verder reiken dan haar doel, de dialoog tussen dader en slachtoffer mee helpen creëren en hen daarbinnen laten komen tot iets van "herstel". Maar om nu enkele van deze effecten tot doel en drijfveer van bemiddeling te maken doet volgens mij onrecht aan deze specifieke context. Een context waarbinnen een dialoog tussen slachtoffer en dader mogelijk is. Een context waarbij helende effecten misschien niet direct zichtbare en zelfs onverwachte uitkomsten zijn, juist doordat de verbinding slachtoffer en dader en niet het effect op een van beide partijen het doel is.

Kris Decraemer

- (1) Decraemer, K. (2005). Werken met de dader-slachtoffer verbinding: creëren van een creatieve therapeutische ruimte. *Systeemtheoretisch Bulletin*, XV (4-5), 222-240.
- (2) Decraemer, K. (2006). De duistere kant van slachtofferschap: over inleving en verandering. *Systeemtheoretisch Bulletin*, XIV 1, 5-26.
- (3) Decraemer, K. (2001). Gestolde verbindingen. *Systeemtheoretisch Bulletin*, XIX:2, 104-133.

Slachtoffergetuigenissen in de gevangenis.

De voorgaande teksten in deze nieuwsbrief focusten op de eventuele therapeutische effecten van bemiddeling op slachtoffers en de mogelijke gevolgen voor het bemiddelingsproces wanneer dit proces expliciet gericht wordt op de heling van slachtoffers. Slachtoffers en daders ontmoeten elkaar echter niet alleen in bemiddelingen. Zo worden slachtoffers ook betrokken in herstelgerichte vormingen in de gevangenis. Voorbeelden zijn de gesprekken

tussen daders en slachtoffers in gespreksgroepen of de ontmoeting van slachtoffers en daders in een schrijfproject. Typerend aan deze vormingen is dat de slachtoffers die meewerken in contact komen met daders van andere feiten dan degene waar zij slachtoffer van werden. Toch kan ook hier de vraag naar mogelijke therapeutische effecten op slachtoffers en de wenselijkheid van deze effecten gesteld worden. In het bestek van deze bijdrage zullen we vertrekken vanuit de vorming 'Slachtoffer in Beeld'.

'Slachtoffer in Beeld' (SIB) is een vorming die jaarlijks in vijf gevangnissen(1) doorgaat. Ze heeft tot doel met kleine groepen daders te werken rond volgende doelstellingen:

- *Een ruimte creëren binnen de gevangenis om stil te staan bij de feiten en slachtoffers*
- *Werken aan kennis en inzicht rond de gevolgen van de feiten voor alle betrokkenen, en in het bijzonder voor de slachtoffers*
- *Werken rond inleving naar slachtoffers*
- *Stilstaan bij en werken rond verantwoordelijkheid opnemen(2)*

Eén van de ingrediënten in de vorming is de komst van een slachtoffer dat zijn/haar verhaal brengt. Het doel van deze getuigenis is driedig. Ten eerste tracht men met de getuigenis het slachtofferthema verder zichtbaar en bespreekbaar te maken bij de groep daders. Dit door hen meer zicht te laten krijgen op de gevolgen van feiten voor slachtoffers. Een getuigenis zegt immers veel meer dan de voorafgaande gesprekken, oefeningen, geschreven en videogetuigenissen van slachtoffers enz. Daarnaast worden de deelnemers ook aangesproken op hun verantwoordelijkheid en gestimuleerd om hun verantwoordelijkheid op te nemen naar het slachtoffer dat komt getuigen. Zo wordt op voorhand met de groep bekeken hoe ze het slachtoffer willen en kunnen ontvangen, of ze hem/haar vragen willen stellen of iets willen zeggen en zo ja, hoe ze dat dan zouden kunnen doen. Na de getuigenis zelf krijgen de deelnemers niet alleen de kans om hun vragen te stellen aan het slachtoffer, maar ook om te antwoorden op de vragen van het slachtoffer en op een respectvolle manier met het slachtoffer om te gaan. Ten slotte naar de slachtoffers toe biedt de getuigenis een forum om hun verhaal te vertellen, geeft het

hen de kans om erkenning en respect te ervaren van daders en kan het een beeldcorrectie tot gevolg hebben (vermenselijking van de dader).(3)

Naast de doelen die vanuit de vormingswerkers geformuleerd worden, merken we in de praktijk dat het getuigen van een slachtoffer voor een groep daders vaak bepaalde positieve effecten heeft.

'Want voor mezelf betekent mijn verhaal vertellen aan deze mannen, telkens een stukje afstand nemen van het gebeuren zelf en van mijn angsten. Ook omdat ik niet het gevoel krijg dat dit mannen zijn die vooral op sensatie belust zijn. Ze geven me terug een klein beetje vertrouwen.'

'Het brengen van mijn getuigenis bracht zo een nieuw stukje zin aan de hele gebeurtenis die tien jaar geleden mijn leven zo overhoop had gegooid.'

'(...) de schaamte en het verdriet van de deelnemers, maar vooral van één persoon, kwamen dermate bij mij binnen dat ik niet meer wist waar ik het had. Is dit nu de omgekeerde wereld? Als snel kwam ik tot het besef dat ik de verantwoordelijkheid moest laten waar ze hoorde en weer kwam ik tot de slotsom: voor mij is dit helend.'

'Ik wist ook heel goed dat ik het voor mezelf deed. Iedere keer ik mijn verhaal kon vertellen, voelde ik me weer even wat beter. Het was voor mij een soort therapie. En daar had ik recht op, vond ik.'

Ook in getuigenissen van deelnemende daders kunnen enkele quotes teruggevonden worden die duiden op een positief effect:

'We worden vaak beoordeeld op dat ene feit en wij weten ook wel dat dit veel heeft stuk gemaakt, bij alle partijen. Maar nu kunnen we proberen om een deel van het leed te verzachten, alleen al door de manier waarop we ons tonen. De behoefte om zoveel mogelijk goed te maken, is sterker geworden, ook omdat we denken dat de mogelijkheden hiervoor geboden kunnen worden.'

'Vandaag tijdens de SIB-cursus een getuigenis van een slachtoffer gehoord. Hoe sceptisch ik ook was, moet ik nu toegeven dat haar getuigenis en vooral haar begrip voor ons het

meest positieve was gedurende mijn drie jaar detentie. Respect.'

Uit bovenstaande ervaringen blijkt dat getuigen voor een groep daders in het kader van de vorming 'Slachtoffer in Beeld' of luisteren naar deze getuigenis, een *positief* effect *kan* hebben. De vraag die we ons stellen is of dit positief effect een 'therapeutisch' effect genoemd moet worden. Wie bepaalt wat dat is, een therapeutisch effect? Insinueert een therapeutisch effect een problematisch of nog niet voltooid verwerkingsproces bij het slachtoffer? Indien dat het geval zou zijn, dan zouden we voor een getuigenis op zoek moeten gaan naar slachtoffers met een problematisch of nog niet voltooid verwerkingsproces. Dit is niet de weg die we op willen. We willen aan de deelnemers (slachtoffers én daders) ruimte en vrijheid geven om *zelf* betekenis, en dus om zelf eventuele 'therapeutische' waarde of niet, te geven aan de getuigenis. Ruimte en vrijheid bieden aan beide partijen houdt in dat een getuigenis in elk geval geen 'therapeutische effecten' tot *doel* heeft: het *moet* er niet zijn. Anders wordt volledig voorbijgegaan aan de eigenlijke doelstellingen van de vorming én wordt slachtoffers de kans ontnomen een waardige getuigenis neer te zetten.

Geert Van Aerschot

Inge Vandeurzen

Herstelconsulenten in de gevangenissen van Leuven Hulp en Hoogstraten. Voor het schrijven van deze tekst deden ze tevens beroep op de input van Slachtoffer in Beeld.

1. In volgende gevangenissen wordt de vorming georganiseerd: Hoogstraten, Gent, Hasselt, Leuven-centraal en Leuven-hulp.
2. Slachtoffer in Beeld, Slachtoffer in beeld 2006, Antwerpen, onuitg., 2006,1.
3. Slachtoffer in Beeld, Voorstellingstekst, Antwerpen, onuitg., 2006, 7.

Verslag van de Samenspraak van 22 september 2006 over "Bemiddelen in racisme-dossiers"

We werden voor de gelegenheid feestelijk ontvangen in het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding zelf. Behalve bemiddelaars en parketmagistraten waren ook een achttal medewerkers van Centrum zelf aanwezig. Voor de koffiepauze kregen we van Bart Mondelaers een degelijk overzicht van de thans geldende anti discriminatie- en racismewetgeving. Deze beschrijven we hier niet, de geïnteresseerde lezer kan hierover informatie opvragen bij het Centrum zelf (oa. losbladige uitgave geldende wetgeving en rechtspraak Politeia).

De heer B. Bax, referentiemagistraat BIS-dossier Antwerpen licht toe op welke wijze men in Antwerpen racisme-dossiers behandelt.

Racisme-dossiers van zeer verscheiden aard belanden bij Dhr Bax. Hij beoordeelt en analyseert de feiten. Hierbij wordt seponeren zoveel mogelijk vermeden. Normaal gezien geldt bij de procedure van BIS de voorwaarde van een bekende dader, maar Dhr. Bax geeft aan dat hij dit ruim interpreteert.

Wanneer een dossier in aanmerking komt voor BIS zal de justitieassistent de partijen uitnodigen voor de zitting. Op deze zitting zijn de partijen (dader en slachtoffer), de justitieassistent en de referentiemagistraat samen aanwezig. Op deze zitting krijgen de partijen de kans om hun volledige verhaal te doen. Het slachtoffer komt eerst aan bod.

Anders dan bij herstelbemiddeling gaat er geen pendelcommunicatie vooraf aan de zitting. Indien "puur" racisme het enige feit is in het dossier, worden de partijen onmiddellijk samen uitgenodigd voor de zitting. Indien er nog andere feiten spelen (bvb het regelen van een bepaalde schade) of wanneer een partij twijfelt, worden de partijen vooraf apart uitgenodigd. Soms worden nog alternatieve maatregelen opgelegd, bvb het schrijven van een verhandeling, maar dit hoeft niet. Het constructief gesprek tijdens de zitting (olv de referentiemagistraat) is eigenlijk de bijkomende maatregel. In Antwerpen behandelt men zo een 40-tal dossiers per jaar. Voordeel van herstelbemiddeling: men kan bemiddelen naast dagvaarding. Alternatief: eerst BIS proberen,

indien mislukt kan alsnog gedagvaard en bemiddeld worden.

Men stelt zich de vraag of een directe confrontatie van de partijen zonder voorbereiding niet voor problemen zorgt? Dit lijkt hier niet het geval, wel integendeel. Over het algemeen lopen de gesprekken zeer goed, en zijn daders en slachtoffers zeer tevreden. Ook het feit dat het de magistraat is die de gesprekken leidt (en geen bemiddelaars), baart geen zorgen in de praktijk.

Er wordt gevraagd of de BIS procedure bij racisme-dossiers in Antwerpen niet voornamelijk op de dader gericht is (schokkend effect op zitting, inzicht moeten krijgen...). Waar zit het slachtoffer, wordt het slachtoffer niet gebruikt om een besef te kweken bij de dader? → Volgens Dhr. Bax is dat wat karikaturaal uitgedrukt, meestal is er wel reeds een zekere mate van schuldbesef aanwezig bij de dader. Daarnaast mag het slachtoffer eerst zijn/haar verhaal doen. Slachtoffer en dader komen samen toe en wachten samen in de wachtzaal (vaak wordt daar al een en ander recht gezet). Het slachtoffer is vooral blij dat hij/zij zijn verhaal kan doen, dat hij/zij gehoord wordt. Het slachtoffer is vaak zelf verwonderd dat er een gevolg gegeven wordt aan de feiten.

Er wordt opgemerkt dat het bij BIS voor de dader (en het slachtoffer) lijkt te stoppen bij het aanbieden van verontschuldigen op de zitting.

→ Is dat wel voldoende?

→ Kan vorming ook geen zinvolle aanvulling vormen (bv. groepsessie, cursus agressie-beheersing) niet beter, zeker voor de ontkennde daders?

Vraag: Wat met de slachtofferloze dossiers? Deze worden niet in Bis behandeld.

Vraag: Komt het voor dat tijdens het gesprek op de zitting blijkt dat er eigenlijk andere feiten spelen (bv. burenruzie)?

→ Ja. In dat geval wordt de procedure stop gezet.

Welke verschillen zit ziet Mevr De Cat (parket Leuven) met de werkwijze in Leuven?

Bij BIS zijn er in Leuven altijd voorafgaandelijke gesprekken aan de zitting. In concreto gaat het hier vooral over het weigeren van de

toegang tot bepaalde (uitgangs)plaatsen. Inzake herstelbemiddeling kan de bemiddelaar nagaan of een dossier in aanmerking komt voor herstelbemiddeling en de substituut verzoeken een brief te schrijven aan de partijen.

Mevr De Cat heeft de indruk dat herstelbemiddeling meerderjarigen voornamelijk draait om het regelen van de schadevergoeding. De aanwezige bemiddelaars benadrukken dat dit zeker niet het geval is en dat dit geenszins de filosofie van Sugnomè is. De indruk van Mevr De Cat ontstaat waarschijnlijk door de wijze van rapportage na herstelbemiddeling: o.v.v. het vertrouwelijk karakter wordt er niet uitgebreid gerapporteerd over de inhoud van het bemiddelingsproces (excuses, situering, gevoelens, vragen...), maar eerder over hetgeen overeengekomen werd en vaak komt dat neer op een bepaalde vorm van schadevergoeding.

Hoe kan BIS een oplossing bieden voor racisme als onderliggend probleem bij burenruzies (sfeerzetting in een bepaalde wijk)?

→ Zover gaat men bij BIS niet. Misschien is dergelijke casus eerder iets voor burenbemiddeling. Burenbemiddeling is echter een relatief onbekende en beperkte praktijk. Bovendien gaat het bij burengeschillen meestal niet over strafrechtelijke feiten.

Krijgen collega's herstelbemiddelaars (minderjarigen en meerderjarigen) veel te maken met racisme-dossiers?

→ Tot nu toe geen opvallend aandeel

Opgemerkt wordt dat de advocatuur nog zeer weinig op de hoogte is van de praktijk van herstelbemiddeling, dat bemiddeling zo weinig zichtbaar is bij advocatuur (en parket). Bij het parket lijkt het gevoel te heersen dat er weinig terugkomt van de herstelbemiddeling. Nochtans wordt in verschillende arrondissementen de overeenkomst toegevoegd aan het dossier (niet in Antwerpen).

Worden er vanuit het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding buitengerechtelijk stappen gezet naar herstelbemiddeling?

→ Het Centrum zal eerder trachten te onderhandelen tussen de partijen en in communicatie te treden.

Binnen het Centrum werd een tijd geleden (nav wet 22 juni 2005) de vraag gesteld of men een erkenningdossier zou indienen om zelf al erkende bemiddelingsdienst te kunnen opereren?

Er werd beslist dit niet te doen omdat het Centrum niet neutraal is; Centrum kan moeilijk partij en rechter tegelijk zijn. De rol van het Centrum is eigenlijk het slachtoffer te ondersteunen. De directie besliste samen te werken met de bestaande erkende bemiddelingsdiensten.

Hoe een BIS organiseren in een dossier met 1 dader en meerdere slachtoffers?

→ Bij Hergo zou dit leiden tot 1 Hergo-bijeenkomst, bij herstelbemiddeling kan dit leiden tot meerdere bemiddelingsprocessen. Voor BIS is dit een moeilijkheid, is dan heel arbeidsintensief.

Welke zijn de criteria om niet over te gaan tot de procedure BIS?

- Persgevoeligheid
- Heel zware feiten (beter dagvaarden)
- Gerechtig Onderzoek (Raadkamer, OM)

Suggestie: het Centrum zou graag meer bemiddelingen zien in racismedossiers. Er wordt gesuggereerd om eens deel te nemen aan vergaderingen van de Arrondissementale Stuurgroepen, om bemiddeling in racismedossiers op de agenda te plaatsen.

Is er een forum voor Referentiemagistraten inz racisme-dossiers?

→ geen officieel forum

Wie zou er partner kunnen zijn bij het organiseren van vorming inz racisme ism het Centrum? Bijvoorbeeld de OSBJ en SIB.

Annelies Mommeyer
Projectmedewerker
Suggnomè

GOED OM WETEN

“Papa is weg”

... is een kinderboek dat kinderen wil helpen bij hun verwerking dat vader in de gevangenis verblijft.

Vaak weten kinderen niet dat hun vader in de gevangenis verblijft, ze denken dat hun vader op zakenreis is, in het ziekenhuis is opgenomen of soms denken ze zelfs dat hij gevangen zit in een kasteel. Dat vader in de gevangenis zit, wordt dikwijls verzwegen omdat men niet weet hoe men het moet vertellen aan de kinderen, er heerst een taboe rond. Zelfs wanneer de kinderen op de hoogte zijn, is het moeilijk om over de redenen van het gevangenschap te praten. Voor de vaders is het een pijnlijk onderwerp en uit onderzoek blijkt dat kinderen heel wat schade ondervinden aan het verblijf van hun vader in de gevangenis.

Dit boekje is niet alleen boeiend voor kinderen van vaders die in de gevangenis zitten, maar alle kinderen kunnen in dit verhaal gevoelens tegenkomen die ze op andere situaties kunnen toepassen.

Dit boekje ontstond in nauwe samenwerking met de gevangenis van Mechelen. Uit groepsgesprekken met een tiental vaders ontstond de inspiratie voor het boek. Deze gesprekken werden bijgewoond door Barbara Rottiers, de auteur van het boek. Zij schreef dan een aantal verhalen die werden teruggekoppeld naar de groep die hier reacties op kon geven. De verhalen werden aangepast totdat alle vaders van de gespreksgroep er zich in konden vinden. Tenslotte hebben de vaders samen met Tine Van Lent illustraties voor het boek gemaakt. Dit boek wordt uitgegeven door Lannoo en kost 12.95 euro.

Voor meer info: Ann Daelemans herstelconsulent gevangenis Mechelen 015/44.62.87

*Anne-Sophie Goddeeris
Stagiaire gevangenis Mechelen*

NIEUWS UIT EUROPA

Op 13 oktober 2006 organiseerde de Nederlands Vlaamse Associatie voor Gestalttherapie en Gestalttheorie (NVAGT) een studiedag over Agressie, conflict en geweld. De voor-middag werd gevuld door twee therapeuten. Christine De Muynck gaf kanttekeningen vanuit de gestalttherapie bij het fenomeen geweld. Justine van Lawick vertelde over haar aanpak bij geweld in families. Deze laatste is ook mede-auteur van het boek "Intieme oorlog" waarin een helder beeld wordt gegeven over de dynamiek in families waar geweld gepleegd wordt en hoe je hiermee kan werken. Opmerkelijk was haar overtuiging dat met deze koppels heel veel mogelijk is en dat het resultaten geeft.

In de namiddag stonden verschillende workshops op het programma waarvan één gewijd werd aan het thema herstelbemiddeling. De bemiddelaar ervaaarde hier veel belangstelling van waaruit een constructieve dialoog werd gevoerd. Hieruit kunnen we besluiten dat minstens een deel van de gezondheidszorg heel erg geïnteresseerd is in deze methodiek. Tegelijk werd duidelijk dat deze beroepsgroep, nl. therapeuten of de tweede lijn van de gezondheidszorg, nog niet voldoende bekend is met de mogelijkheden van herstelbemiddeling. Ik denk dat we spoedig werk moeten maken van de bekendmaking van herstelbemiddeling bij deze doelgroep zodat de slachtoffers en daders die bij hen in behandeling zijn ook het aanbod leren kennen.

Nancy Van Eynde
Suggnomè

AGIS3: "Restorative justice: an agenda for Europe"

Na AGIS 1 "Working towards the creation of European training models for practitioners and legal practitioners in relation to restorative justice practices" en AGIS 2 "Meeting the challenges of introducing victim-offender mediation in Central and Eastern Europe" is dit al het derde AGIS-programma voor het European Forum for Restorative Justice (Europees Forum voor Herstelrecht), een organisatie die het tot stand brengen en ontwikkelen van slachtoffer-daderbemiddeling en andere herstelrechtelijke praktijken in Europa ondersteunt. AGIS 3 "Restorative justice: an agenda for Europe", een twee jaar durend programma gesubsidieerd door de Europese Commissie, zal twee luiken omvatten.

In het eerste luik zal men kijken naar de voorwaarden voor de verdere ontwikkeling van herstelrecht in Zuid-Europa. Dit is immers een gebied dat in vergelijking met de rest van Europa nog een ernstige achterstand heeft op het vlak van herstelrechtelijke initiatieven. Om deze positie te verbeteren zal er onder andere nagegaan worden wat de mogelijkheden voor implementatie van herstelrecht in Zuid-Europa zijn, hoe de rest van Europa zijn opgebouwde expertise ter beschikking kan stellen en zullen er strategieën uitgedacht worden om de ontwikkeling van een geïntegreerd herstelrechtelijk beleid te creëren. Hiervoor zal er een kerngroep 'Zuid-Europa' worden opgericht die zal bestaan uit één vertegenwoordiger per deelnemend Zuid-Europees land (Italië, Spanje, Portugal, Malta, Turkije en Griekenland) en een beperkt aantal vertegenwoordigers van West-Europese partners (België, Frankrijk).

Het tweede luik zal zich concentreren rond de Europese Unie en meer bepaald rond de rol die de Europese Unie kan hebben in de verdere ontwikkeling van herstelrecht. Men zal dit onder andere nagaan door het analyseren van de bestaande wetgeving op nationaal niveau; een overzicht te maken van de bestaande internationale regulering; de voornaamste no-

den op nationaal niveau nagaan die implicaties zouden kunnen hebben voor het EU beleid en nagaan of deze noden specifieke regulering vragen. Voor dit tweede luik zal er een stuurgroep "EU beleid" worden opgericht die zal bestaan uit vertegenwoordigers van een viertal partners.

Hiermee streeft men naar een beter overzicht van de noden met betrekking tot herstelrecht op nationaal niveau en wat de eventuele connecties zijn met EU regulering. Ook zal duidelijk worden wat de wettelijke mogelijkheden zijn voor EU regelgeving op herstelrechtelijk gebied en of het opportuun is om deze mogelijkheden te benutten. Dit zal het vormen van concrete en gerichte beleidsinitiatieven in de toekomst vergemakkelijken.

Verschillende diensten zullen van deze toekomstige resultaten kunnen profiteren zoals bemiddelingsdiensten (wettelijke mogelijkheden voor de verdere uitbouw herstelrecht); beleidsmakers (Zuid-Europese beleidsmakers krijgen een inzicht in de maatregelen die nodig zijn om de kloof met de rest van Europa te verkleinen); de Europese Commissie en andere Europese instellingen (deze komen te weten wat hun rol is bij de verdere ontwikkeling van herstelrecht); rechters, aanklagers, advocaten (krijgen een beter zicht op de Europese en nationale regelgeving) en onderzoeksinstellingen (kunnen leren van de moeilijkheden die zich afspelen in Zuid-Europa met betrekking tot herstelrecht).

Voor verdere informatie kan men terecht bij het Europees Forum voor Herstelrecht. info@euforumrj.org

Relevante info uit Nederlands onderzoek

In Nederland is er de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar herstelbemiddeling bij minderjarigen. In de eerste plaats vond er een evaluatieonderzoek plaats naar de zes pilootprojecten van herstelbemiddeling voor jeugdigen. In de tweede plaats werd er onderzoek

gedaan met het oog op een procesevaluatie van deze slachtoffer- en dadergesprekken. In deze bijdrage doen we een poging om mogelijks relevante informatie uit deze onderzoeken die betrekking hebben op het onderwerp van deze nieuwsbrief mee te geven.

1. Herstelbemiddeling voor jeugdigen: een evaluatieonderzoek

Het Verwey-Jonker Instituut in Nederland is de praktijk van zes pilootprojecten van herstelbemiddeling voor jongeren nagegaan. De meeste projecten werken met de Echt Recht methodiek, maar de herstelbemiddelaars geven in de praktijk een eigen invulling aan de herstelbemiddelingsmethodiek (bvb. wie kan er bij het gezamenlijk gesprek aanwezig zijn). Deze verschillen zijn niet of nauwelijks van invloed op de ervaren resultaten van de deelnemers aan herstelbemiddeling.

De instellingen, die jongeren aanmelden voor herstelbemiddeling zijn voornamelijk de politie of de Raad voor de Kinderbescherming. De aanmelding gebeurt op basis van de Echt Recht criteria: de deelname van dader en slachtoffer gebeurt op vrijwillige basis, de dader moet de daad bekend hebben, hiervoor verantwoordelijkheid nemen en mee willen werken aan herstel. De behoeften van het slachtoffer staan voorop. Voor alle projecten geldt als richtlijn dat de bemiddeling geen deel uitmaakt van de strafrechtelijke afdoening.

De voornaamste reden voor de daders om deel te nemen aan herstelbemiddeling is dat zij spijt hebben van hun daad en aan het slachtoffer willen uitleggen waarom zij het gedaan hebben. De redenen van de slachtoffers zijn iets altruïstischer van aard: zij willen vooral herhaling voorkomen van het delict. Een op de drie zaken leidt tot een directe confrontatie tussen slachtoffer en dader en hun sociale netwerken. In twee op de drie zaken komt het niet tot een gesprek.

De slachtoffers en de daders vinden dat zij hun verhaal konden vertellen in de herstelbijeenkomst en actief hebben meegewerkt aan de oplossing en afspraken. Betrokkenen beoordelen de confrontatie dus als positief. Het gesprek vond in een ontspannen en rustige sfeer plaats en er is op een respectvolle ma-

nier met elkaar omgegaan. De daders ervaren het als confronterend om het slachtoffer te horen vertellen wat de gevolgen van het delict voor hen zijn. Zowel daders als slachtoffers vinden dat er sprake is van herstel. Beide partijen geven aan dat een belangrijk resultaat van de bemiddeling is dat de relatie zodanig hersteld is dat zij weer normaal met elkaar kunnen omgaan. Het vertrouwen en de onderlinge relatie moeten natuurlijk wel weer langzaam opgebouwd worden. Daarnaast geeft de helft van de slachtoffers aan dat zij door de herstelbemiddeling beter om kunnen gaan met het leed, hoewel een aantal slachtoffers nog steeds kampt met de psychische gevolgen van het delict.

Wat betreft het inzicht verwerven van de dader in zijn gedrag en de gevolgen daarvan, vinden de bemiddelaars dat er bij bijna alle jongeren sprake is van meer inzicht. Slachtoffers zijn hierin sceptischer. De daders zelf vinden dat er een leerproces op gang is gebracht in die zin dat zij de intentie hebben om het gedrag in de toekomst te voorkomen. Alle betrokkenen vinden dat herstelbemiddeling een aanvulling is op het jeugdstrafrecht. Het merendeel van de betrokkenen (bemiddelaar, slachtoffer, dader, en hun sociaal netwerk) is bijgevolg dus redelijk tot zeer tevreden over de verschillende aspecten van herstelbemiddeling en ziet goede resultaten als gevolg van de bemiddeling.

Een belangrijk aspect van herstelbemiddeling is dat er aan het eind van het gesprek afspraken gemaakt worden die bedoeld zijn om het leed te herstellen. In twee op de drie zaken zijn (schriftelijke) afspraken gemaakt. De naleving van de afspraken laat men vooral aan de partijen zelf over. Na drie maanden is nagegaan hoe het gaat met de dader en het slachtoffer en of de afspraken zijn nagekomen. Uit de rapportage van de bemiddelaars blijkt dat zowel het slachtoffer, de dader als de bemiddelaar zelf na de gesprekken nog steeds positief zijn over het herstelgesprek. Het sociaal netwerk van de dader vindt dat er sprake is van een gedragsverandering, die erop gericht is herhaling van het delict te voorkomen. Bij het slachtoffer is vooral de angst verminderd en men is tevreden dat er geen herhaling heeft plaatsgevonden. Toch mag hier een kritische kanttekening bij gemaakt worden: de verantwoordelijkheid voor het nakomen van de gemaakte afspraken ligt nu uitsluitend bij de deelnemers zelf. Om de positie

van het slachtoffer iets beter in beeld te krijgen zou op zijn minst gecontroleerd moeten worden of de afspraken daadwerkelijk nagekomen zijn.

2. Procesevaluatie Slachtoffer-dadergesprekken

De veronderstelling, dat een gesprek tussen slachtoffer en dader leidt tot een snellere en betere verwerking van het delict, speelde een hoofdrol bij de opzet van het project Slachtoffer-dadergesprekken door Slachtofferhulp Nederland (SHN). De doelstelling van het project was om in de pilootperiode van vijftien maanden, verspreid over vijf regio's in Nederland 250 slachtoffers van een delict te begeleiden bij een gesprek met de dader. Het Ministerie van Justitie wil inzicht in het opzet en de werkwijze van het project en in de ervaringen van de deelnemende slachtoffers.

Bij de uitvoering van het project Slachtoffer-dadergesprekken vervult Slachtofferhulp een spilfunctie. Naast de voorbereidende, begeleidende en organisatorische rol van Slachtofferhulp, leiden deze medewerkers ook het feitelijke gesprek tussen slachtoffer en dader. De stichting Slachtoffer in Beeld (SiB) vervult binnen het project een administratieve en ondersteunende functie.

De vrijwilligers van Slachtofferhulp hebben de taak om slachtoffers tijdens het eerste gesprek met Slachtofferhulp standaard te attenderen op de mogelijkheid om een gesprek met de dader aan te gaan. Vervolgens is het aan het slachtoffer om hier al dan niet (na verloop van tijd) op in te gaan. Als een slachtoffer aangeeft interesse te hebben, wordt de projectcoördinator van Slachtofferhulp gecontacteerd. Deze stelt een dossier op, 'zoekt' de dader bij de zaak, bereidt het slachtoffer voor op het gesprek en begeleidt het slachtoffer-dadergesprek. Hiertoe hebben de projectcoördinatoren een opleiding tot mediator gevolgd.

In de praktijk blijken de projectcoördinatoren meer taken op zich te nemen dan in het plan-opzet beschreven is. Zo komt het voor dat de aanvraag voor een gesprek direct via hen verloopt, zonder tussenkomst van de vrijwilliger. Ook voeren zij soms het voorgesprek met het slachtoffer en zelfs, als de situatie daar om vraagt, met de dader. Om te bepalen of slachtoffers en daders geschikt zijn voor deel-

name aan een gesprek, zijn criteria opgesteld. In de praktijk wordt de lijst met criteria niet strikt gehanteerd, maar gebruikt als checklist. De vrijwilligers in alle pilootregio's geven aan dat zij een barrière ervaren om over het slachtoffer-dadergesprek, en dus over de dader, te beginnen. Daarnaast bestaat bij de projectcoördinatoren de indruk dat het project binnen de netwerkorganisaties op bestuurlijk niveau (nog) niet wordt gedragen. Dit maakt dat de uitvoering van het project bij de daderorganisaties sterk afhangt van de individuele inzet van uitvoerders. Door de onbekendheid en onwennigheid met het relatief nieuwe project, zowel onder (vrijwilligers van) Slachtofferhulp als de netwerkpartners, wordt de mogelijkheid van een slachtoffer-dadergesprek namelijk lang niet altijd voorgesteld.

In de voorlaatste fase van het onderzoek is gesproken met slachtoffers die een gesprek hebben gehad met de dader én met slachtoffers waarbij het gesprek geen doorgang heeft gevonden. In de interviews is ingegaan op hun ervaringen met de totale gang van zaken (van voorbereiding tot nazorg) en het uiteindelijke resultaat. Tevens is gevraagd naar ideeën voor de voortzetting van het project. De slachtoffers met wie is gesproken, hebben te maken gehad met relatief zware delicten zoals moord, geweldsdelicten, etc. Een veel genoemde reden om de confrontatie met de dader aan te gaan was de angst voor een nieuwe ontmoeting. Het antwoord krijgen op vragen, het ontvangen van (oprechte) excuses en het kunnen uiten van frustraties werden vaak als motief voor deelname genoemd. De verwachtingen van het slachtoffer bleken veelal overeen te komen met de motivatie voor deelname. Het bleek voor de respondenten lastig om de verwachtingen die men vooraf had in retrospect te benoemen.

De meeste slachtoffers zijn tevreden over de wijze waarop zij zijn geattendeerd, voorbereid en over het verloop van het gesprek met de dader. Enkele slachtoffers waren minder tevreden, omwille van de neutrale houding van de bemiddelaar die negatieve gevoelens opwekt. Voor een groot deel van de slachtoffers heeft het gesprek geholpen bij de verwerking. Het feit dat men vragen kon stellen en de dader kon confronteren met het veroorzaakte leed heeft bij nagenoeg alle slachtoffers positief uitgewerkt. Haat en angstgevoelens ver-

minderen door de ontmoeting met de dader. Niettemin zijn er slachtoffers die minder positieve ervaringen hebben, vooral wanneer er geen bemiddeling is opgestart. De slachtoffers is ook gevraagd naar suggesties voor de uitvoering van het project om zo tot betere resultaten te komen bijvoorbeeld met betrekking tot de voorbereiding van de deelnemers op het te voeren gesprek. Wanneer slachtoffers beter geïnformeerd zijn, kunnen te hoge verwachtingen worden getemperd en teleurstellingen worden beperkt.

Het opzet en de organisatie van het project voldoet volgens de onderzoekers. Voor wat betreft de uitvoering van het project is de voorbereiding nog voor verbetering vatbaar. De mogelijkheid van een slachtoffer-dadergesprek wordt lang niet altijd voorgesteld. Redenen hiervoor zijn de onwennigheid van vrijwilligers met het project of onvoldoende kennis over het belang en de mogelijkheden van een slachtoffer-dadergesprek. Het gevolg hiervan is dat minder gesprekken zijn gerealiseerd dan was beraamd. Het project heeft zijn doel, dus niet bereikt op kwantitatief niveau. Slachtoffers zijn daarentegen vrijwel allemaal positief over zowel de procedure (voorbereiding, begeleiding) als het eindresultaat (bijdrage aan de verwerking van het incident). Er is dus wel sprake van een positief resultaat op het kwalitatieve vlak.

Meer info: E. Steketee, S. ter Woerds en M. Moll, "Herstelbemiddeling voor jeugdigen in Nederland. Een evaluatieonderzoek naar zes pilootprojecten", Verwey-Jonker Instituut, april 2006 en S. Hissel, M. Jansen, J.E. Soethout en E. Tromp, "Procesevaluatie slachtofferdadergesprekken: eindrapport", Regioplan beleidsonderzoek, april 2006, nr. 1377.

Elke De Backer
Bart Claes
Bemiddelingsdienst Brussel

AGENDA

1. "Bestaat er een maatschappelijk draagvlak voor slachtofferdader bemiddeling?"

STUDIENAMIDDAG 5 DECEMBER 2006

Hoe staat het met de maatschappelijke verankering van slachtofferdaderbemiddeling? Wat kunnen we doen om dit nog te versterken?

PROGRAMMA:

- Verwelkoming + overzicht van 10 jaar BAL op basis van evoluties rond het maatschappelijk draagvlak
- Wat verstaan we onder maatschappelijk draagvlak? [**Ivo AERTSEN – Voorzitter stuurgroep bemiddeling en herstelrecht Leuven**]
- Onderzoeksbevindingen (nationaal – internationaal) aangaande maatschappelijk draagvlak voor bemiddeling en herstelrecht. [**Lode WALGRAVE – Em. Prof. Criminologie aan de K.U.Leuven**]
- De hoofdbrok is een **PANELGESPREK** "Hoe kunnen verschillende sectoren vanuit hun functioneren en achterban bijdragen tot een sterker draagvlak voor strafrechtelijke bemiddeling?" met als moderator: **Jan Huys** en panelleden **Luc Van Herentals** (Belga), **Peter Casteur** (Administratie Welzijn – Vlaamse Gemeenschap- Agentschap Jongerenwelzijn), **Johan Deklerck** (KUL – jeugdcriminologie), **Bart Schoovaerts** (Vormingplus Oost-Brabant), **Hilde Devoghel** (Vrijwilliger – bemiddelaar BAL) en **Leo Van Garse** (vzw Suggnomè)

Aansluitend: **Hapje en drankje, aangeboden door de STAD LEUVEN**

Deze namiddag is gratis, maar gelieve wel in te schrijven **vòòr 21 november(via mail)** indien u erbij wil zijn:

Wanneer? **5 december 2006 van 13u tot 17u**

Waar? **Bemiddelingsdienst Leuven – Waversebaan 66 – 3001 HEVERLEE (raadszaal van het gemeentehuis)**

Tel: 016/211.981

Bal@leuven.be

2. De werkgroep vorming organiseert:

1. een tweedaagse vorming 'zakelijk schrijven' op 25 januari en op 8 februari 2007. Onder begeleiding van Erik Van Hee (Creatief Schrijven vzw) werken we in een groep van 15 deelnemers-bemiddelaars intensief aan onze eigen schrijfstijl. Theorie wordt afgewisseld met praktische oefeningen waarbij we eigen materiaal (vb. overeenkomsten) onder de loep nemen.

Waar: OSBJ, Cellebroerstraat, Brussel

Wanneer: 25 januari en 8 februari 2007, van 9.30u tot 16.30u

Kostprijs: 100EUR

Maximum 15 deelnemers, proportioneel vanuit de verschillende bemiddelingsprojecten kunnen deelnemen. Bij onvoldoende inschrijvingen gaat de cursus niet door.

Inschrijven VOOR 15 december bij:

noella.verreth@suggnome.be.

2. een vormingsdag rond 'onderhandelen' 22 maart 2007

Lucas De Vocht (ISANUSI) confronteert de deelnemers gedurende één dag met technieken van onderhandelen. Aan de hand van interactieve oefeningen kruipen bemiddelaars in de huid van de onderhandelaar om op die wijze inzicht te krijgen in dilemma's waarvoor partijen ook bij bemiddeling soms staan. Maximum 15 bemiddelaars, evenredig uit de verschillende bemiddelingsprojecten kunnen deel nemen.

Waar: Justitiehuis Gent, Cataloniëstraat 6-9

Wanneer: 22 maart 2007, van 9.00u tot

16.30u

Kostprijs: 50EUR

Maximum 15 deelnemers, proportioneel vanuit de verschillende bemiddelingsprojecten kunnen deelnemen. Bij onvoldoende inschrijvingen gaat de cursus niet door. Inschrijven VOOR 15 januari 2007 bij noel-la.verreth@suggnome.be.

3. Het Instituut voor Sociaal recht en de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie van de K.U.Leuven organiseert op donderdag 11 januari 2007 een studiedag over het nieuwe jeugdrecht. De studiedag belicht alle veranderingen en nieuwe mogelijkheden die de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006 teweeg brachten, vanuit juridisch perspectief.

Waar: Aula Pieter De Somer, Deberiotstraat 24, 3000 Leuven

Wanneer: 11 januari 2007

Kostprijs: 98EUR (zonder lunch,) en 119EUR (met lunch), indien je inschrijft voor 11 december, verslagboek inbegrepen

Meer info en inschrijven op www.law.kuleuven.be/isr/jeugdrecht

4. Noteer tot slot alvast de data van de **Sa-
menspraak in 2007**: telkens op vrijdag: **23
maart, 15 juni, 21 september en 14 de-
cember**.

“SAMENSPRAAK”
8 december 2006
!!! Justitiehuis Mechelen !!!
Schoolstraat 9
2800 Mechelen

Thema: Bemiddeling en therapie

- 14.00 u Inleiding door Tom Daems (Onderzoekseenheid strafrecht, strafvordering en Criminologie, KULeuven), Inge Mertens (Slachtofferhulp Brussel CAW Groot Eiland).
- 14.30—15.15u. Debat
- 15.15—15.30u . Koffiepauze
- 15.30—16.30u Debat

Inschrijven kan via het bezorgen van bijgevoegde inschrijvingsstrook aan het secretariaat van Suggnomè of via het sturen van een e-mail naar info@suggnome.be, en dit vóór 4 december 2006. Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij Noëlla Verreth op het secretariaat van Suggnomè.

INSCHRIJVINGSSTROOK

SAMENSPRAAK 8 december 2006

Hiermee bevestig ik dat ik,

.....(naam)

aanwezig zal zijn op 8 december 2006.

Handtekening